

פרשת "נח"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

פרשת נח

בליל ז' במר חשון בערבית מתחילין לומר ותן טל ומטר, שכח לומר וכבר אמר ברוך אתה ה', מסיים הברכה, ואומר ותן טל ומטר לברכה קודם תקע, (וי"א שאין אומר כאן אלא בשומע תפלה), נזכר כשהתחיל תקע אומר בשומע תפילה, שכח גם שם אומר קודם רצה, ואם כבר התחיל רצה חוזר לברך עלינו, וכשנזכר לאחר שעקר רגליו חוזר לראש התפילה.

השבע איננו מרגיש בחסרון הרעב (הרב שלמה הלוי)

הפרשה פותחת באדם שה' בחר בו (נח) ומסיימת באדם שבחר בהקב"ה (אברהם). פתחה בנח שה' בחר בו שנאמר " - כִּי אֶתְךָ רָאִיתִי צָדִיק לְפָנַי, בְּדוֹר הַזֶּה ("בראשית, ב, ז), וסיימה באברהם אבינו שבחר בה' כפי המובא במדרש (בראשית רבה פרק ל') רבי לוי בשם ריש לקיש אמר: בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו ...

שניהם התרחקו מבני דורם אך השוני מהותי. נח הסתגר בתוך עצמו ואילו אברם איש החסד דאג לילך ולקרב את האחרים תחת כנפי השכינה. מאידך ניתן לראות את מסירותו של נח לחיות בתיבה וניתן להסיק שהיה גם כן איש חסד ונתינה. ה' מצווה את נח בעניין האכלת החיות והבהמות: "וְאֵתָה קַח, לְךָ מִכָּל - מֵאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל, וְאֶסְפָּתָ, אֵלֶיךָ; וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם, לְאֹכְלָה" (בראשית ו', כא). ההלכה מחייבת להאכיל את בעלי החיים שברשות האדם קודם שיאכל האדם עצמו. חז"ל פירשו את לשון הברכה שבפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך - ואכלת ושבעת" (דברים יא, ט"ז) כהוראה: "אסור לאדם שיאכל קודם שייתן מאכל לבהמתו, שנאמר 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך' והדר 'ואכלת ושבעת' (בבלי, ברכות מ ע, א) הטעם לכך כיוון שהשבע איננו מרגיש בחסרונו של הרעב.

ניתן להבין זאת עפ"י המעשה הנפלא הבא: באחד מלילי טבת הקרים, ישב רבי חיים אורבך לבדו ולמד. לפתע נשמעה נקישה בחלונו. "מי זה?" שאל. "אני סנדלר", נשמעה התשובה, "ולפני שעות אחדות ילדה אשתי בן למזל טוב, אבל קר ואין בביתנו עצים להסיק את התנור". מיד יצא ר' חיים מביתו והלך עם הסנדלר לביתו של העשיר מבני העיר והחל דופק בחזקה על דלת ביתו. נבהל העשיר וכששאל: "מיהו הדופק כל כך?" נענה: "זה הרב!" מיד נפתחה הדלת. הרב נשאר עומד בחוץ וסירב להיכנס למרות הפצרותיו של העשיר. מפני הנימוס נאלץ העשיר לצאת אף הוא החוצה, למרות שהיה לבוש בחלוק הבית שלו, וכך לשמוע את דברי הרב שהתעניין בעסקיו דקות ארוכות. הקור היה גדול ושוב התחנן העשיר בפני הרב: "היכנסו נא אל תוך הבית! אתם עלולים לקפוא למוות!" ועדיין הרב מסרב. "רצוני שתרגיש מעט ממה שמרגישים הסנדלר ואשתו והתינוק שזה עתה נולד להם", הסביר. לא היה צריך הרב להאריך בדיבורים ובו במקום הבטיח העשיר לספק למשפחת הסנדלר עצים וזרדים למשך כל החורף.

הבה לא נמתין שה' יסביר לנו מה מרגיש הרעב... עדיף שנדמיין זאת ונזדרז להשביעו

...

שבת שלום ומבורך

רעיון מהפרשה (אוהב תורה)

הפרשה פותחת בתיאור דמותו של נח: "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתּוֹ אֵת הָאֱ-לֹהִים הַתְּהִלָּה נֹחַ" [בראשית פרק ו']. בהמשך הפרשה מסופר על דורו של נח: "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱ-לֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס".

נח מצטווה לבנות תיבה אשר באמצעותה ינצל נח ואשר אתו מן המבול: "וַאֲנִי הֲנִנִּי מִבֵּיא אֵת הַמַּבּוּל מִיָּם עַל הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יָגוּעַ. וְהִקַּמְתִּי אֵת בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאתְ אֵל הַתֵּבָה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְנִשְׂי בְנֶיךָ אִתְּךָ".

נשאלת השאלה והרי יש לקב"ה דרכים הרבה להציל את נח ומשפחתו ואת כל מי שיישאר בחיים אחרי המבול ואם כן מדוע נצטווה נח לבנות תיבה? להלן נביא שני תירוצים לשאלה זו:

רש"י שואל שאלה זו: "ולמה הטריחו בבניין זה" [=של התיבה] ומשיב: "כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה [=בתיבה] מאה ועשרים שנהה ושואלים אותו מה זאת לך? והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו [=בתשובה]".

לעומתו מפרש הרמב"ן: "ועוד עשו אותה [=את התיבה] גדולה, למעט בנס, כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים, לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים".

ועדיין יש להקשות: אם תפקיד התיבה להציל את נוח מן המבול יש קושי שמתעורר למקרא הפסוקים הבאים שמתארים את מה שקורה עם נח אחרי המבול, ומהם עולה שגם אחרי שהמבול פסק והאדמה הייתה ייבשה נוח עדיין לא יוצא מן התיבה, והוא מחכה להוראה מאת ה' לצאת מן התיבה וכך נאמר: "וַיְהִי בְּאַחַת וָשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֵת מִכְסֵה הַתֵּבָה וַיֵּרָא וְהָיָה חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה". אך נח עדיין לא יוצא מן התיבה. הוא מחכה כמעט חודשיים, וגם לא יוצא מן התיבה עד שהקב"ה מצווה אותו לעשות כן: "וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ יִבְשֶׁה הָאָרֶץ: וַיְדַבֵּר אֱ-לֹהִים אֵל נֹחַ לֵאמֹר צֵא מִן הַתֵּבָה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְנִשְׂי בְנֶיךָ אִתְּךָ".

כדי לענות על שאלה זו עלינו להתבונן בהבדל שבין נח לאברהם: כתוב בזוהר שבשעה שיצא נח מן התיבה ראה עולם חרב, התחיל לבכות ואמר לקב"ה מה עשית? מדוע החרבת את עולמך? אמר לו הקב"ה: עכשיו אתה שואל? וכאשר אמרתי לך "קץ כל בשר בא לפני" נכנסת לבית המדרש ולא עשית דבר לתקן את הדור שלך. לעומת זאת אברהם כאשר הקב"ה אומר לו שהוא רוצה להשמיד את סדום, אברהם עומד לפני ה' ומנסה

להציל את אנשי סדום הרשעים : "וַיִּגַשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע: אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ" [בראשית יח].

אברהם איש החסד ניסה להציל את דורו, נח היה צדיק פרטי שלא פעל לעשות למען דורו. נח היה חסר במידת החסד, וכל בניית התיבה היה כדי שנח יתקן את מידת החסד. כל שנים עשר חודש שהיה נח בתיבה הוא לא ישן והיה עסוק לתת אוכל לכל בעלי החיים שהיו בתיבה. נח שהיה חסר במידת החסד, עסק במשך שנה רק בנתינה למען הכלל. לנח לא היו חיים פרטיים במשך תקופה זו, הוא לא ישן כמו כל אדם, לא היו לו חיי משפחה, וכל זה כדי לתקן את התקופה שהיה מנותק מן הכלל, ועסק רק בענייניו הפרטיים, ברוחניות ובגשמיות.. ולכן גם כאשר נפסק המבול, ויבשה הארץ נח לא יוצא מן התיבה עד אשר יאמר לו ה' לצאת מן התיבה, כי השאלה איננה האם אפשר לצאת בצורה בטוחה מן התיבה, אלא מתי נגמר התיקון של נח, שצריך לתקן את מידת החסד אשר בה הוא היה חסר.

אומות העולם נחשבים בני נוח, ואנחנו בניו של אברהם אבינו. להיות בן של נוח זה לא לפגוע באחרים, ואילו להיות בנים של אברהם אבינו זה לעסוק בנתינה על פי התורה שתחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים.

אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו' .

'פרש"י יש מרבותינו דורשים אותו לשבח כו' ויש שדורשי אותו לגנאי כו' .

בדרך צחות מובא לפרש דברי רש"י ז"ל יש מרבותינו דורשים אותו לשבח כו' ויש דורשים כו', כי רש"י מדייק לכתוב "מרבותינו" רק אצל הדורשים לשבח, כי כך הוא דרך הצדיקים, משא"כ אצל הדורשים לגנאי אינו מוזכר "מרבותינו".

ויש להוסיף - כי אף שדברי שניהם ממקור טהור יהלכו וב' הדעות המה ב' שיטות אמוראים המוזכרים במדרש, מ"מ כיון שנכתב ברש"י בלשון כזה יש לרמז בו מוסר השכל הנ"ל.

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו

וכאן המקום להביא אמרת הרה"ק מהר"ם מפרימישלא זי"ע וכ"ה ג"כ בספר הקדוש "אור ישע" להרה"ק ר' אשר ל' ראפשיצער זי"ע, דלפעמים כאשר נמצא אנשים המגנים את האדמור"ם, יש להחסידיים שלהם חלישות הדעת מזה, ובכן אל יחושו לזה כי כזה כבר היה לעולמים, אשר נח שהתוה"ק בעצמה העידה עליו אשר "איש צדיק תמים היה, " ועכ"ז היה נמצא כאלו שדרשו אותו לגנאי.

איש צדיק תמים היה (נפש שמשון' על סידור התפילה עמ' קלח).

הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל אמר פעם בהתעוררות לשומעי לקחו: דעו לכם, כי אם חסר לאדם אחת מן המכסות שקבעו חכמינו לאמירת דברים שבקדושה - צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים, ק' ברכות, הוא כבר לא צדיק! אין זה ענין של עוד אמן או פחות אמן, אלא של כל בנין ה'צדיק' - אם חסר לנו אמן אחד, כל הבניין של הצדיק חסר! וכפי שאדם שחסרה לו אצבע אחת, הוא לא אדם פחות אצבע - אלא כל שלימות האדם נחסרה בו! אף כאן יש לפנינו אדם 'בעל מום'.

תינוקת של בית רבן – "נח איש צדיק" (הרב יעקב לוי)

אנחנו משפחה מורחבת אך מאד מאוחדת, כל האחים והאחיות נשואים וגרים בקרבת מקום. ההורים שלנו אנשים מבוגרים אך חיוניים להפליא שתענוג לבקרם... תמיד אמצא שם אחות, או גיסה, או כמה אחיינים קטנים שהושארו שם למשמרת קצרה בין הכולל לבין מנוחת הצהריים, שלפני סדר שני.

ההורים שלנו הם אנשים חמים ואדיבים, אבל המנהיג המדביק של העץ המשפחתי שלנו, הוא לא פחות ולא יותר, אחי הבכור, שמחה נתן שמו. מה אומר לך, אחי זה כשמו כן הוא, קיבל שמחת חיים בכמויות שלא היו מביישות אוקיאנוס, ה' חנן אותו בחיוך כובש, בחביבות מדביקה, ומעל לכל ברגישות לזולת שספק אם יש שני בעולם כמותו ו... כך לפחות מעידים עליו החתנים, שהם תלמידי חכמים בפני עצמם כמוהו.

אתן לך דוגמא קטנה לרגישות רוויית בינה של שמחה נתן. מאחר והקן המשפחתי הסתעף לו, והעומס על ההורים הלך והכביד, שמחה נתן אסף את כולנו חצות לילה אחד, כשהוא ממתיק סוד: "יש לי סוד לספר לכם", אמר. הגענו כולנו, סקרניים לשמוע את הסוד... סמוך ונראה לפרשת נח, פתח את דבריו שמחה נתן" רציתי לשבח בפניכם את נח הצדיק התמים, שהצליח להכניס לתוך תיבה אחת כמות אדירה, בלתי נספרת של חיות עופות שקצים ורמשים, אך בינינו לבין עצמינו, זה נס א-לוקי של מעט המחזיק את המרובה. ואני שואל את עצמי, ריבוננו של עולם, מהיכן נח עצמו שאב כוחות להאכיל ולהשקות כל כך הרבה חיות? לדעת בדיוק מה אוהב לאכול הפיל, ומה תלעס הג'ירפה, ומה יבלע הברווז. מהיכן היו בו תעצומות אינסופיות לדעת בדיוק את התזמון לרעבון של כל קיבה מקרקרת ושל ארי נוהם מתוך קיבתו וקצב העבודה שלו? הפלא ופלא, מאין זה בא? ואז הקב"ה נתן לי מתנה, והתירוץ הונח על לשוני היום לפנות בוקר. ובכן, מה שהניע את נח, זו האהבה לכל יציר נברא של בורא העולם. מי שאוהב את בריותיו של הקב"ה, מי שמתפעם מנשגבות יצירתם, מי שרואה בכל בריה את אביו שבשמים, מתמלא אהבה ותעצומות נפש עד אין תכלית, הוא לא נח, הוא לא נח, כדי למלא את רצונם".

הבטנו כולנו נדהמים, מה רוצה מאתנו שמחה נתן אחרי יום עבודה או יום לימודים מפרך, לחדש לנו חידושי תורה? ואז הוא סיכם "אחיי ואחיותיי גיסיי וגיסותיי, ההורים שלנו לא עשויים מהחומרים של נח. כן, הם צדיקים ותמימים, יראים ושלמים, אך לא הגון

ולא ראוי שנצפה מהם לפעול עבורנו ועבור ילדינו יומם ולילה. ברוך ה' יצאנו מן התיבה, המבול פסק ויש לכל אחד מאתנו תיבה משלו... אני מבקש מכם לעשות סדר בביקורים אצל ההורים בחוכמה, בתבונה, לא לעייף לא להכביד, באופן כזה שכולנו נרגיש שמחים בשמחתם". כך במשך שעה ארוכה הוא התווה תוכנית גאונית מושלמת, מי מגיע, מתי מגיע, עם ילדים, בלי ילדים, כמה זמן להישאר, ואם באים לשבת קודש, מה מביאים, לא באים בידיים ריקניות. כשהוא סיים את דבריו, שתיקה מביכה ריחפה באוויר אבל כולם הנהנו בהסכמה.

למחרת, אחה"צ, הוא זימן את כל הנכדים בגיל חינוך, הצחיק אותם בבדיחות וחידות שעה ארוכה, חילק להם ממתקים ופרסים, והסביר להם את הוורט על נח, התיבה והחיות בחינניות ובפשטות שילדים מבינים. ואלה, הרבה יותר מאתנו, התנדבו לקנות להורינו במכולת, לנקות את הבית, לבשל, לרחוץ ולגהץ. מה אומר לך, הוא הכניס את הנכדים והנכדות למסע של הטבה מופלא כלפי הסבא והסבתא, פשוט להתפעם.

שמחה נתן בהיותו אברך כולל חשוב וכישרוני, מכיר כל אחיין ואחינית, וזוכר לשלוח מתנה קטנה לימי הולדת, וכרטיס ברכה, ובלון וציור, והוא מפרגן להם בחמימות על כל עזרה לסבא ולסבתא, עם תעודות הוקרה צבעוניות, העשויות מתמונות ענק של תיבת נח בוואריאציות שונות עליהם רשום "מושי המתוק עשה קניה חשובה לסבא ולסבתא". בקיצור שמחה נתן הוא אהוב, נערץ, על כולנו... על גדולים וקטנים כאחד. כן כמובן, אסור לשכוח, הוא שינן באוזני הנכדים השכם והערב: "אתם תינוקות של בית רבן, הבל פיכם טהור, תתפללו שסבא וסבתא יהיו בריאים בתוך שאר חולי עמו ישראל". הוא חזר והדגיש זאת באוזניהם ובאוזנינו בכל הזדמנות, אפילו בפגישה אקראית ברחוב. בימי אלישבע בת החמש, שהצטרפה לא מכבר לקבוצת המסייעים לסבא ולסבתא, טוענת במתיקות, שאם לא היו קוראים לדוד שלה שמחה נתן, אז הוא בטוח היה אליהו הנביא, למה? אנחנו שואלים והיא משיבה כי "אליהו הנביא מגיע רק בשמחות שלברית מילה, ודוד שמחה נתן כל הזמן עושה לנו שמח... אפילו לכל העולם הוא עושה שמח".

אחרי האשפוז המפתיע הראשון של שמחה נתן, קיוונו שזה יחלוף. אח"כ הגיע אשפוז שני! העמיקו את הבדיקות, וענן קודר ושחרורי ריחף מעל ראשינו. שמחה נתן בעצמו, אב לשמונה ילדים, הרוח החיה של המשפחה, ניסה לשדר אופטימיות, אבל עמוק באישונו ניבטה דאגה. היה ממצא בצילומים, אבל הרופאים לא ידעו כיצד להגדירו... היו כאלה שאמרו שלא כדאי לנתח, היו שאמרו ננתח ואז נעשה שוב חושבים. אחרי קונסיליום רציני של רופאים מן הארץ ומן העולם, הוחלט לנתחו ביום שלישי - פעמיים כי טוב. בעצה אחת, החלטנו להסתיר מהורינו הקשישים, כי יש בעיה רפואית עם שמחה נתן, שהרי גם עבורם הוא בבת-עין.

"השבת האחרונה עברה עלינו קשה. במוצאי שבת, ישבנו בעלי ואני אחרי שהילדים הושכבו לישון, ושוחחנו. בין לבין, במהלך השיחה ביננו הבעתי דאגה עמוקה מן הניתוח הצפוי לשמחה נתן, ושאלתי את בעלי האם זה נכון להסתיר את המידע מן ההורים... לפתע

שמענו את הדלת נטרקת. אנחנו גרים בקומת קרקע, הצצתי מחלון המטבח, והנה אני רואה את אלישבע הקטנה שלי רצה על המדרכה ונעה לכיוון בית הכנסת הצמוד לביתנו, נעמדת לה באיזו פינה חשוכה... שתיים שלוש דקות, וחוזרת בשקט, פותחת את הדלת ומהלכת חרישית לחדרה. "אלישבע, מה עשית בחוץ!" "התפללתי אימא, התפללתי". "במוצאי שבת? בחוץ? בחושך? על מה התפללת?" אלישבע ניצבת מולי עם עיניים לחות ואומרת "אימא, התפללתי לקב"ה על דודי שמחה נתן. אמרתי לקב"ה אבא'לה, דוד שמחה נתן אמר לנו פעם, שתפילות של תינוקות של בית רבן תמיד מתקבלות לפניך.... ואתה יודע, אני תינוקת של בית רבן, אני אפילו לא יודעת לקרוא, רק לצייר. אז אני מבקשת ממך אבא שבשמים, שלא ינתחו את דוד שמחה נתן, ושהוא יהיה בריא בזכות התפילה הקטנה שלי... ככה אמרתי לקב"ה, והכנסתי שלוש מטבעות של שקל לקופת צדקה של "חסדי נעמי". ואני מאמינה אימא, שכמו שדוד שמחה נתן אמר, שה' ישמע לתפילתי", חיבקתי אותה חזק חזק, מרוגשת, מודה לה' שנתן לי פרח ענוג שכזה...

הרב לוי, אינני חולמת חלומות!!! ביום שלישי, שעתיים לפני הניתוח עשו לשמחה נתן צילום נוסף לאחר יום של צום... לא היה שריד ולא זכר לגידול... לאף רופא לא היה הסבר מניח את הדעת... אבל אני, אני בטוחה שהתינוקת של בית רבן שלי, פעלה בשמים גדולות ונצורות... זה הכל הרב לוי... תעשה את שיקול הדעת המקצועי שלך... אם זה סיפור או לא...

מותר האדם מן הבהמה (פחד דוד, גליון 738)

המעשה הבא ארע עמי רק פעם אחת בחיי, אולם אני למדתי ממנו מוסר השכל גדול.

מעשה היה באישה שבאה לפני וביקשה ממני ברכה עבור הכלב החולה שלה. הופתעתי מאד מהבקשה המשונה, ואמרתי לה: "גברת, יש לך בנים? אולי אברך אותם". אך האישה השיבה: "רבי, הבנים שלי ברוך ה' בקו הבריאות, ואילו הכלב שלי חולה. הוא זה שזקוק כעת לברכה של הרב ולא בניי". למרות שאינני נוהג לחלק ברכות לבעלי חיים, כיון שראיתי שהאישה מתעקשת שאברך דווקא את כלבה – נתתי לה ברכה כפי שביקשה. אולם במשך זמן רב התדהמה והפליאה מבקשתה לא עזבו אותי. במקום לבקש שאברך את בני משפחתה לשמירה ולהצלחה שכן איננו יודעים כלל מה ילד יום – במקום זאת ראשה של האישה היה שקוע כל כולו רק בבריאות הכלב שלה, והיא התעקשה שאברך רק אותו.

אך במחשבה נוספת על האישה ועל כלבה החולה, הודיתי לה בלבי על בקשתה המוזרה שהביאה אותי למחשבת מוסר. כפי שידוע, יצירתו של האדם הראשון הייתה ביום השישי לששת ימי המעשה, היום שבו נבראו גם בעלי החיים. ועלתה בראשי שאלתו של האברבנאל – מדוע לא נתייחד יום בפני עצמו לבריאת האדם? מדוע האדם נברא ביום אחד עם בעלי החיים?

האברבנאל משיב תשובות רבות לדבר, ואחת מתשובותיו היא: בכל יום הקב"ה ברא נבראים בעלי מכה משותף, לכל הנבראים של כל יום הייתה מעלה מסוימת שקיימת

בכולם. ביום השלישי – הצמחייה, ביום רביעי – המאורות ברקיע. וכן הלאה. והנה, ביום שישי נראה לכאורה שישנה סתירה בדבר. שהרי האדם שנברא ביום שישי ביחד עם החיות, שונה מהחיות בכך שהוא בעל בחירה שיכול להימשך אחר שכלו ולהיות כעליונים ויכול להימשך אחר החומריות שבו ולהיות כבעלי החיים, ולמרות זאת הקב"ה ברא אותו ביום אחד עם בעלי החיים. אלא הקב"ה רצה ללמד את האדם שלא יחשוב שהחיות שונות ממנו בדרך הטבע שלהן, באופן קיומן ובאופן מיתתן. "ומותר האדם מן הבהמה אין" (קהלת ג, יט) – בעניין הגוף אין הבדל בין האדם לבהמה. כי הכל הבל.

ההבדל הגדול הקיים בין האדם לבהמות, הוא מצד השכל שיש באדם. ולכן עליו להתחזק להתרחק מדרכיהן החומריות ולהידבק בשכלו, כי בזה הוא משיג את היתרון הגדול שלו על פני החיות. ואם לא יעשה כן – סופו יהיה כבהמות וכחיות, כשם שבריאיתם והתחלתם הייתה שווה, ביום אחד.

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח (בראשית ו, ט) (מחשוף הלבן, נח)

הלומד תורה לשמה, אמרו עליו (אבות ו, א) שהוא "זוכה לדברים הרבה", ובכלל האמור שדבריו יעשו רושם ויהיו מקובלים באזני שומעיהם. וזה סימן בדוק: מי שדבריו נשמעים והוא מסוגל להשפיע על הבריות, אות בדבר שהוא עוסק בתורה לשמה. זולתו, מי שעסק התורה שלו אינו לשמה, דבריו אינם מתקבלים. כי חן התורה על לומדיה רק אם יעסקו בה לשמה.

"אלה תולדות נח", אותיות 'חן', כאשר תרצה לבדוק את מידת החן שנותנת התורה ללומדה, בזאת יבחן: אם "צדיק תמים היה בדורותיו" שהכירו בו וקיבלו אמריו, אות בכך כי "את האלקים התהלך נח", ותורתו רצויה לפני המקום ומצא חן בעיניו.

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו, ט) (מר רפאל ירקוני)

לעומת פס' זה המופיע בתחילת הפרשה, בהמשך אחרי סיפור ענין המבול כתוב (ז, כג) "וישאר אך נח ואשר אתו בתיבה", לכאורה לא מובן מדוע בפסוק שאחרי המבול לא כתוב כינויו ושבחיו של נח (צדיק, תמים) וראיתי שתי תשובות בדבר:

1. אומר ר' יעקב יוסף מפולנאה (מגדולי תלמידי הבעל שם טוב): ביחס לאנשי דורו הרשעים, היה נח צדיק תמים, ואילו אחרי המבול הוברר בעליל שנשאר "אך נח" אדם פשוט.

2. אומר ר' מאיר שפירא מלובלין: שבפסוק שאחרי המבול התורה לא מזכירה את שבחיו של נח שכן נחשב לו לחטא על שלא עשה מספיק לתיקונו של הדור החוטא, וכבר הוכח הרבה פעמים שאדם המסתגר בד' אמות שלו, ואינו פועל כראוי לתיקון סביבתו סופו לירד מן המדרגה שאליה הגיע מקודם.

מספרים על אחד מחסידי קוצק שהוא סטה מדרך התורה, חסו עליו שאר החסידים והתאמצו להחזירו למוטב, אך זה לא עזר והוא המשיך להידרדר, כשסיפרו על כך לצדיק רבי מנדל מקוצק אמר: בתחילת פרשת נח כתוב (ו, י) "ויולד נח שלושה בנים, את שם את חם ואת יפת". כאן יש לשאול, הרי חם היה הצעיר בבני נח, ומן הדין שהכתוב יזכירו בסוף רשימת בני נח? אלא נראה שהאחים הצדיקים יפת ושם בקשו לקרב אליהם את חם הרשע, והכניסו אותו ביניהם בתקווה שימנעו אותו מן ההידרדרות, אך לדאבון הלב כל מאמצי שם ויפת היו ללא הועיל, כי חם נשאר חם, אפילו מושיבים אותו בין גדולים וצדיקים.

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו'-ט')

מסופר על ה"חווה" הקדוש מלובלין זיע"א, ששאלו אותו פעם, מי חשוב ממי? תמים חשוב מגדול, או גדול חשוב מתמים? אמר להם ה"חווה": אף אתם צאו וראו, הבא לבצוע על הפת ושתי ככרות לפניו, אחת כר לחם גדולה אבל בלתי שלמה, ואחת קטנה אבל שלימה, על איזו משתיהן מברך ברכת המוציא? שמא על הגדולה הפרוסה או אינו אלא על הקטנה השלמה? והתשובה היא: על הקטנה השלימה, למדנו מכאן שתמים וגדול, תמים עדיף.

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו,ט) (אוהב תורה)

ידועה המחלוקת במדרש (שמובא ברש"י) בקשר לביטוי: "תמים היה בדורותיו". הדעה הראשונה "כל שכן, שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר" ברורה. הרבה יותר קשה להיות "צדיק בסדום" מאשר להיות "צדיק בפרוה", וזוהי גדולתו של נח. אולם הדעה השנייה, "לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום" משתמעת לשתי פנים. "לא היה נחשב לכלום" לעומת מי? לעומת אברהם או לעומת בני דורו? מקובל לפרש שהכוונה היא בהשוואה לאברהם. משל למה הדבר דומה? לנר בתוך מערה, שאורו ניכר וחזק, אך לאור השמש, כמעט ואין אורו ניכר ואינו מועיל כלום. לעומת זאת, ניתן לפרש גם בכיוון האחר, שהרי דור המבול היה חסר תקנה ("ותשחת הארץ... ותמלא הארץ חמס... כי השחית כל בשר את דרכו... כי מלאה הארץ חמס"). בדור זה, אין הרבה מה לעשות כך, על כל פנים, החליט נח וכשהקב"ה מצוהו לבנות תיבה ולהתכונן להכחדת העולם, הוא אינו מניד עפעף, אלא "ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה".

לא כן דורו של אברהם. בדור זה יש עבודה, יש מה לעשות! "כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם... והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לא-לוה העולם... והתחיל לעמוד ולקרוא בקול רם לכל העולם... והיה מהלך וקורא ומקבץ עם מעיר לעיר... היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו... עד שהתקבצו אליו אלפים ורבות... ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים." (רמב"ם הל' ע"ז א:ג).

תחום פעילותו של נח בדורו היה בגדר "סור מרע". לא כן בדורו של אברהם שהיה בו עם מי לדבר והדרישות היו גבוהות בהרבה. דורו של אברהם היה צמא ומוכשר למהפכה רוחנית, עד כדי כך שלא איבד אברהם תקווה אפילו מאנשי סדום.

לפי הדעה השנייה במדרש, נח לא היה מתאים למשימה זו של קירוב לבבות, חינוך וגיוס נפשות להסתופף תחת צל השכינה. הוא לא היה מסוגל להשמיע ולהחזיר למוטב, וממילא: "אילו היה בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכלום".

אַלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ...תְּמִים הָיָה בְּדוֹרָתוֹ... (ו,ט) (אהרון דויטש)

אברהם ונח

התורה הק' לא חוסכת בשבחים לפאר ולרומם את דמותו של נח. אבל בתוך דבריה היא מכניסה מילה אחת הניתנת לפירוש לכאן ולכאן לדורותיו.

וכך מפרש רש"י,

יש דורשים לשבח - כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר.

יש דורשים לגנאי - לפי דורו היה צדיק. ואילו בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכלום.

ואתמהמה - בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. הייתכן ממש כלום. נאמר שלא היה מגיע לדרגת אברהם אבינו. אבל בוודאי היה שווה משהוא. ומה גם שתורתנו הק' מעידה עליו שהיה צדיק, תמים, את הא-לוקים וכו'. א"כ מדוע מקצין המ"ד במילותיו. ואומר "לא ... כלום".

ישנם שתי אישים המצווים לעזוב את בתייהם וללכת למקום אחר. האחד זה מיודעינו נח שעוזב את ביתו והולך לתיבה. והשני זה אברהם אבינו שמצווה "לך לך מארצך". שימו לב להבדלים שבין שני האישים האלו.

כאשר נח יוצא לתיבה כך כתוב אצלו. "בעצם היום הזה בא נח, ושם וחס ויפת, ואשת נח, ושלושת נשי בניו אתם, אל התיבה". נח נכנס אל התיבה הוא ומשפחתו הקרובה. אשתו, בניו וכלותיו.

ומאיך גיסא אצל אברהם נאמר - "ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו, ואת כל רכושם ואת הנפש אשר עשו בחרן". אברהם עוזב את ביתו ומי הוא לוקח עמו. בראש ובראשונה את אשתו ואת בן אחיו לוט עד כאן זה ממש משפחתו הקרובה, אבל פה יש עוד תוספת "ואת הנפש אשר עשו בחרן" מי הם הנפשות האלה. אומר המדרש "אלו הם האנשים שהכניסם תחת כנפי השכינה. אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת את הנשים". אברהם אבינו כאשר יוצא לדרך הוא כבר לא יוצא לבד, יש לו פמליה שלמה של אנשים שהכניסם תחת כנפי השכינה. זהו בעצם ההבדל התהומי בין נח לאברהם. נח אמנם

היה צדיק, תמים, ירא א-לוקים. אבל כל זה התבטא בינו לבין עצמו ובמשפחתו הקרובה. אברהם מלבד היותו צדיק ומגלה את הא-לוקים. דאג להפיץ את אור ה' בקרב הארץ.

מעתה יובן שפיר דברי המ"ד "אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום" בדורותיו של אברהם באותם הנפשות החדשות שנכסנו תחת כנפי השכינה. בפריצת הדרך שהביא אברהם אבינו. לנח אין שום שייכות. ממש כלום.

נשבעתי מעבור מי נח עוד (יחיאל מיכל מונדרוביץ)

מה בין אברהם אבינו לנח? אברהם הכריז בפני באי עולם שיש א-ל-ה בורא ומנהיג, ואף נח במשך מאה ועשרים שנה בבניית התיבה, וכל אותה עת הכריז שה' עתיד להביא מבול, יש לברוח 'ממנו אליו' ולשוב בתשובה. לכאורה שווים הם בפועלם, אך שונים בתוצאה. אברהם הצליח לגייר רבבות, כדברי הרמב"ם בסוף הל' ע"ז, ואילו דבריו של נח נפלו על אזנים ערלות. אף אחד לא שב בעקבות קריאותיו. הכיצד?

יש כאן לקח רב משמעות בדרכי המוסר והנהגות החינוך! נח, בשעת הכרזתו, מניף הוא בידו פטיש של בנאים ומסור מושחז. הוא בא באיומים על אסון הקרב ובא. דבריו מפחידים, עם היותם נכונים. בטבע האדם לדחות ולברוח מהכרזה המוצגת באופן זה. ואילו אברהם אבינו פתח פונדק דרכים. הגיש מזון ומשקה. הכניס אורחים בצל קורתו. לאחר שאכלו ושמעו ודשנו היה מקרב את ליבם לאבינו שבשמים. בכדי לשבות את לב התלמיד ולמשוך את לבו לדברי תורה, הדרך היחידה המועילה לטווח רחוק הוא באמצעות חום ואכפתיות. הנפת פטיש מאיים כמו שעשה נח, יבריחו את השומעים. הגשת מגדנות כאברהם ירבו מקשיבים.

עומדים אנו במרווח הצר בין "ימי הזכרת גשמים" לבין "ימי שאילה". זכור לכולנו את המסופר בגמרא תענית אודות המלמד שירד לפני התיבה, בימי הבצורת, וזכה להיות מתפלל ונענה. פתח ואמר 'משיב הרוח' ובאה רוח! המשיך בתפילתו 'מוריד הגשם' ותיכף ירדו מטרות ברכה. לשאלת רב "מה מעשיך?" השיב שכמלמד הוא מחזיק בבריכת דגים קטנה, וכל תלמיד שמורד וחומק מלימודיו, מקרבו ומחזירו ללימוד באמצעות דגיגים שמעניק לו. מלמד מחולל פלאות בחינוך - בחיוך. לא רק פרס למצטיין, אלא גם ההיפך. מענק עידוד לנמנע בלימודיו. יש כאן הנהגה של אכפתיות ליחיד, ותחושת אחריות לכלל!

בראש פרשתנו מכונה נח בתארי כבוד שאין עוד דוגמתם! וְנַח מְצָא חֵן בְּעֵינֵי ה'... צְדִיק תָּמִים הָיָה... כִּי אֶתְךָ רָאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה! ואילו בספר ישעיהו נאמר כִּי מִי נֹחַ זֶאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ. מי המבול נקראו על שמו. האם מכות מצרים נקראו מכות משה? מדוע נקרא העונש על שמו? בזוהר הקדוש נאמר כי אברהם אבינו התפלל על אנשי סדום הרעים והחטאים. משה רבנו העתיר למען עם ישראל במצבים הקשים ביותר. ואילו נח שמע שהוא ומשפחתו ניצולים בתיבה, לא ביקש רחמים עבור דורו. הוא אישית מסודר. מקורביו מסודרים. שמו מונצח על העונש, מי מבול – מי נח.

נח סבל שנה תמימה ולא ראה שינה לעיניו, גנח מהכשת האריה ויצא חבול ומרוט מן התיבה. אילו היה משקיע מראש בהצלת דורו היו ניצולים, וחוסכים את כל הקשיים! אברהם אבינו התפלל בעד אנשי סדום, ביקש ומנה עד עשרה צדיקים, ולא פחות. כי אצל נח היו שמונה צדיקים ולא הגנו על הדור. החתם סופר מעיר שלפני המבול היה מתושלח חי, הרי תשעה! הקב"ה היה משלים לעשרה! אילו התאמצו בתפילה...

אברהם זכה להיות אבינו הראשון, למרות שנח המציל את היקום כולו. מנהיגותו נקבעה מאחריותו כלפי החלשים והרחוקים, גם להם הטיב באכפתיות, במאכל ובמשקה. בהלבנת שיניים ולא בהלבנת פנים.

'אחד היה אברהם' והביא שינוי לעולם. נצליח בס"ד לחולל שינוי ולקרב עוד ועוד, הכוח בידינו לפעול!

"נח בדיבורו, נח בהילוכו ונח במעשיו" (מאמרי הרב אליהו ממון)

והנה מצינו בספר חרדים (פ"ט, אות מ"ב) שהביא מדברי הזוה"ק (במדרש הנעלם) ש"ונח מצא חן בעיני ה'" היינו שהיה ליבו תמיד נח ומיושב ובזכות כך מצא חן בעיני ה'. ולכן נסמך לו הפסוק "אלה תולדות נח" שנאמר בו ג' פעמים "נח", לרמז שמתוך שהיה לבו נח ומיושב מאוד היה נח בדבורו, נח בהילוכו, ונח במעשיו."

ועוד כתב החרדים (פס"ו, אות ה'): "אם רוצה אדם למצוא חן בעיני ה', לא יכעס, שנאמר נח מצא חן בעיני ה', ולא פירשו למה, אלא בשמו פירושו, שהיה נח בדבורו ובמעשיו והילוכו, ולכן מצא חן. ח"ן ונ"ח חד הוא". ונמצא שסיבת חינו של נח רמוזה בשמו, שהיה נח לשמים ולבריות, ולכן מצא חן בעיני א-לוהים ואדם

תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח (ו,ט) (מנחם יעקובזון)

אומר רבי שלמה גנצפריד בספרו "אפיריון" על התורה, שדרך העולם היא, שאם יעמוד איש צדיק להוכיח את אנשי דורו, מיד ידאגו הם לברר היטב היטב במעשיו כדי שאם יאמר להם "טול קיסם מבין שיניך", יאמרו לו הם "טול קורה מבין עיניך". אבל, אם יש צדיק שיושב לו בשקט בפינתו ולומד תורה ולא מוכיח את אנשי דורו, אז יאמרו כולם זהו צדיק אמת.

והנה חז"ל אומרים שנח לא הוכיח מספיק את אנשי דורו. וזה רמוז במילים: "תמים היה בדורותיו". כלומר, אנשי דורו אמרו עליו שהוא צדיק תמים, ומדוע? מפני שאת הא-לוקים התהלך נח. ישב לו בפינתו ולא הוכיח אותם.

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (ו,ט)

ברש"י: בדרתיו - יש מרבותינו דורשים אותו לשבח. כל שכן, שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום.

ב'לקוטי יהודה' מובאות בשם רבי שמואל שמריהו מאוסטרובצא שתי קושיות על כך: ראשית, אם אפשר לדרוש אותו לשבח - מדוע יש הדורשים אותו לגנאי? שנית, רש"י אומר: "ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום" - מדוע לא היה נחשב לכלום, הלא אפשר לומר שאברהם היה צדיק יותר ממנו?!

אלא, שקיימות שתי דרכים בעבודת ה': דרך אחת היא על פי חקירה, שמתוכה מגיעים לאמונה. והדרך השנייה היא באמונה תמימה, מתוך התורה עצמה, ללא כל חקירות. הדרך המעולה מבין השתיים היא הדרך של האמונה התמימה.

מזן הרב שך זצ"ל הביא את דברי החסיד יעב"ץ הנודעים, שבעת גרוש ספרד היו כאלו שהלכו במסירות נפש ונשחטו, או שברחו ומתו בים, והיו שלא עמדו בניסיון והמירו דתם, ואפילו רק למראית העין. וראה זה פלא: אלה שעסקו בחקירות - לא הצליחו לעמוד בניסיון והמירו דתם, ואלו האנשים הפשוטים, והנשים הפשוטות, בעלי האמונה הפשוטה והתמימה - דווקא הם עמדו בניסיון! אמנם, לא תמיד אפשר ללכת בדרך האמונה התמימה, שכן לעתים קיימים מצבים של חוסר בררה, כמו קנטרנות של אפיקורסים, וחובתנו היא - "דע מה שתשיב לאפיקורוס". אך עלינו לדעת שמלכתחילה לא זו הדרך הטובה ביותר.

לנח, שהיה בדור של אפיקורסים, לא הייתה, ככל הנראה, כל ברירה, והיה עליו לעסוק בחקירות. אך אברהם אבינו צעד בדרכה של האמונה התמימה. כפי שאומר הפסוק לקמן (יב, ה): "ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען", ותרגם אונקלוס: "ואת הנפש - וית נפשתא דשעבידו לאוריתא בחרן". כלומר דרכו של אברהם הייתה מתוך שעבוד לתורה, ללא כל חקירות. זו, אם כן, כוונת רש"י: יש שדורשים אותו לשבח - באמת בדורו היה נח משובח, אבל אם היה בדור של אברהם, בדור של אמונה פשוטה, הוא לא היה נחשב לכלום. כי לעומת האמונה הפשוטה אין החקירה נחשבת למאומה!

**יומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התיבה להחיות אתך זכר ונקבה יהיו']ו,
ט [הנס שבתביבה: מעט המכיל את המרובה . (ברכת דוד)**

בספר "יקרה מפנינים" מובאת תמיהה לגבי אכלוס התיבה: הרי נח נצטווה להכניס אל התיבה את כל החי ואת כל בשר שהיו בבריאה כדי להחיות את הבריאה לאחר המבול. אם נתבונן נראה כי היה זה נס גמור, שהרי ממדי התיבה היו 300 אמה אורך, 50 אמה רוחב, 30 אמה גובה. על הפסוק "תחתים שנים ושלישים תעשה" רש"י מבאר, שנוח בנה את התיבה ג' עליות זו על גב זו: תחתיים לזבל, אמצעיים לבהמה, עליונים לאדם. ונניח

שלחלק העליון לבני אדם הקצו 4 אמות מתוך גובה התיבה, וכן לחלק התחתון – שהיה מיועד לזבל – הקצו 4 אמות, נשארו א"כ, 22 אמות גובה לקומת החיות והבהמות. בספרי המדע והמחקר רווחת החלוקה של בעלי החיים בעולם בצורה זו: בהמות טהורות – 10, בהמות טמאות – 5,300, 990,000-חרקים, 9,000 – ציפורים, 18,000 – זוחלים אם כן, קשה: מנין היה מקום לאכלוס כל בעלי-החיים בשטח המצומצם שהוקצה להם? הרי ב-150 מ' אורך יכנסו רק הבהמות והיכן ניתן להכניס את שאר בעלי - החיים? ומה עם המשקל העצום של כל בעלי החיים הללו? ומתי היה זמן לטפל בכל בעלי החיים הללו? והלא אפילו אם יטפלו דקה אחת ביום בכל בעל חי לתת לו מזונו, לא יספיקו נח ובניו אף לא במשך 24 שעות ביממה להאכילם! והיכן אחסנו את כל המזון לכל אותם בעלי החיים? מניין ידעו מהו מזון החיות והבהמות והיכן ניתן להשיגו (לדוגמא: רק מזון הפיל היה צריך לקחת חצי קומה)... ? ועל כל זה יש תשובה מוכרחת אחת – שהוא נס גמור וגלוי מאת הבורא ית"ש, שהמעט יכיל את המרובה. אמנם על זה מקשה הרמב"ן: אם במילא כבר עשה ה' נס שהמעט יחזיק את המרובה, מדוע הטריח הקב"ה את נח לבנות תיבה כה גדולה? ומתוך בלשונו הזהב: "עשו אותה גדולה כדי למעט בנס, כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים לעשות כל אשר ביד האדם לעשות והשאר יהיה בידי שמיים".

מבואר בדברי הרמב"ן יסוד, שסיבת חיובו של האדם להשתדל בכל המצבים ולעשות מה שבידו הוא כדי למעט בנס למרות שלא נועיל בכך כלום לגבי התוצאה, אבל השתדלות האדם מוכרחת. כיוצא בזה ראינו אצל בתיה בת פרעה. כאשר היא ירדה לרחוץ ביאור וראתה את התיבה המשייטת על מימי היאור, היא רצתה להביא את התיבה אל החוף. מה עשתה? – "ותשלח את אמתה". רש"י מבאר על אתר: נשתרבה אמות הרבה. והמדרש מבואר, שנתארכה אמתה של בתיה 60 אמה (כ- 30 מטר) גם ראה ראינו שהנס הזה התרחש רק לאחר שהיא שלחה את ידה ואז הקב"ה האריך אותה מיד לאורך עצום זה. מכאן מתבקשת המסקנה: גם כשיש נס מעורב בו מן הטבע. מכאן נלמד, כי אדם שעושה השתדלות – הקב"ה עושה לו נס. לא אחת הקב"ה מביא עלינו ניסיונות כדי להשפיע עלינו ברכה וישועה.

הרב קובי לוי שליט"א מביא בספרו "העיתונאי", סיפור מופלא בהשגחה פרטית שנשלח ע"י ר' אברהם סילם שליט"א, מוהל מומחה בארץ: לפני כמה שנים הייתי אמור למול ביום אחד מספר רב של תינוקות, כ"י, בנתניה וסביבתה. היה זה באחד מימי השרב של חודש אלול, כשאת הברית שלפני האחרונה עשינו באולם באזור התעשייה הצפוני בנתניה בשעה 19:00 בערב, כאשר שקיעת החמה היא בשעה 19:15. הברית האחרונה הייתה אמורה להתקיים בשכונה הדרומית בעיר, בקרית נורדאו, ונותרו לנו פחות מ-15 דקות להגיע לשם... עלינו בזריזות על מכונית, אני ועוזרי המיומן ר' יעקב, ושעטנו לכיוון כביש החוף. טרם עלותנו לגשר הצפוני המוביל לכביש החוף, חשתי שההגה כבד ואינו מגיב. חששתי מתקר... עצרתי בשולי הכביש, ירדתי מהרכב והצצה מהירה אימתה את חששותיי, אכן, ה' ישמור, הגלגל הימני הקדמי העלה עשן מן החיכוך עקב התקר. הבטתי בשעון ופעילות לבי החלו לנסוק. הרגשתי שהרקות שלי מכות בי בהתרגשות... נותרו לי

בקושי 10 דקות להגיע לקריית נורדאו והרכב מפונצ'ר... עד שאזמין מונית ועד שהיא תגיע... מדובר בזמן יקר ואחרי השקיעה אסור למול כידוע. מבטי האכזבה של ההורים ושל האורחים החלו לצלוף לי בדמיוני ובשניות הלחוצות הללו חיפשתי נואש אחרי פתרון ניסי.

יש מלאכים בשמיים אבל יש מלאכים גם בכבישים. עמדתי במרכז הכביש, והנהג המוביל הראשון שהגיע מולי החל לצפצף ארוכות. הוא חשש שכנראה מדובר באדם לא יציב בנפשו שהתפרץ לכביש... סימנתי לו לעצור והוא עצר. נכנסנו מיד אני ועוזרי למכוניתו ואמרתי לו: "סע, צדיק שלי, סע... אתה לא עוזב אותנו... אתה חייב לעזור לנו"... הנהג היה המום: "מי אתם?! מה אתם רוצים ממני?! מה פתאום נכנסתם בלי רשות למכוניתי? אולי אתם שודדים... תעשו לי טובה, רדו מן הרכב" "סע!!!" – שאגתי – "תן גז ואני כבר אסביר לך מה ולמה! רד מן הגשר ימינה, היכנס לכביש החוף, סע דרומה 7 ק"מ ומשם בזריזות לשכונת קריית נורדאו. אני מוהל ויש לי ברית מילה שם. נותרו עוד 9 דקות לשקיעה. תבין אותי, מכונית התפנצ'רה, הקב"ה שלח אותך אלי. אתה המלאך שלי!" הנהג החילוני העלה חיוך ואמר בחמימות: "אה, מוהל בשביל מצוות ברית מילה"... הוא לחץ על הגז וטס במהירות ליעד המבוקש. באותן דקות שנדמו לנו כמו נצח עסקנו אני ור' יעקב באמירת פרקי תהילים ובתחינה לפני הקב"ה שנצליח לעמוד במשימה: להגיע לפני השקיעה לתינוק הרך... השמש נטעה מערבה וצבעה הפך כתום. קרני אור אדומות החלו להבליח מן הים. פחדתי להביט בשעון. עצמתי את עיניי ואמרתי: "ריבנו-של-עולם! לא ביקשתי את המלאך גבריאל, אבל אין לי ספק שהיהודי החביב הזה שמחזיק בהגה רוצה לזכות במצווה, והתינוק המתוק גם הוא שואף לבריתו ביום השמיני והוריו בוודאי מצויים במתח נורא. שלא ייגרם להם שברון לב. עשה למענם אם לא למעני".

המכונית נעצרה. אני פוקח את עיניי ולמולי בית-הכנסת "אליהו הנביא". נותרו עוד 4 דקות לשקיעה! אני ור' יעקב שועטים מן הרכב אל בית-הכנסת ותוך דקה וחצי התינוק נהיה יהודי, ב"ה, בשעה טובה ומזל טוב! אך הסיפור עדיין לא נגמר. יצאנו מבית-הכנסת והותרנו את בני המשפחה לאכול ולשמות. רצינו להזמין מונית, אך הנה אני מבחין ב"נהג" שלנו, זה שחטפנו אותו בעל-כורחו קורא לנו: "בואו עלו, אחזיר אתכם לרכב או לכל מקום שתמצאו". עלינו לרכב ואז נישקתי אותו במצחו בחום: "ידידי, אין לך מושג לאיזו מצווה אתה שותף. בזכותך נכנס עוד ילד לבית היהודי של אברהם אבינו. אשרי חלקך!", הנהג החטוף האדיב שותק כמה שניות, ואז התחיל לדבר נרגש כולו: "שמי שמעון. אם לפי דבריך עשיתי מצווה גדולה, ואתה מוהל ורב חשוב, אז אני מבקש ממך ברכה מיוחדת, כי אולי זו עת רצון. אני בן 45 ועדיין לא נישאתי. אני רווק בעל כורחי, לא מצאתי את זיווגי מן השמיים. העיכוב הזה מעיק עלי וגורם לי עצב... ברכני, רבי, שאזכה להינשא בקרוב. אני מרגיש חצי בן אדם"... הוא עמד לפרוץ בבכי ואז נשמתי עמוק, הנחתי את יד ימיני על ראשו וברכתיו מכל הלב: "מי ייתן ותינשא בקרוב לאשת חיל חסודה משורש נשמתך ותקים בית נאמן בישראל על אדני התורה, ואזכה למול את בנך ביום השמיני וכו' וכו'. רק אל תשכח אותי!!!"

אתה לא תאמין, הרב לוי, חלפה לה שנה בדיוק ואני מקבל שיחת טלפון: "שלום, מדבר שמעון. אתה זוכר אותי, אני הנהג שלך, המלאך גבריאל שלך שהובלתי אותך לברית 4 דקות לפני השקיע" ... רבי אברהם, חודשיים אחרי הברכה שלך נישאתי לנוות-ביתי והיום, בשעה טובה ומוצלחת, נולד לי בני בכורי... הבטחת לי שתזכה להיות המוהל והקב"ה שמע וקיבל את ברכתך".

הספקתי מאז למול את שני בניו של שמעון "הנהג החטוף", שיהיו בריאים, בלעה"ר, כאשר לפני הברית אני מספר בין פיוט לפיוט את הסיפור הנהדר על אותו הנהג, שאגב חזר בתשובה ... מכאן נלמד אנו מוסר נפלא לחיינו: לא אחת אנו נתקלים בקשיים שכמעט אין להם פתרון ואנו נותנים מקום לייאוש. דווקא עכשיו הקב"ה דורש מאתנו השתדלות מסוימת כדי שנזכה לסייעתא דשמיא, אך ללא השתדלות, ולו קטנה, לא נוכל לבקש מהקב"ה שישמע בקשתנו. סיפור זה מלמדנו שהכול בהשגחה ולכל קושי יש פתרון, והקב"ה מוכיח לנו השכם והערב ש"ישועות ה' כהרף עין" ואמונה בתשועה יכולה להגיע גם כשהסיכויים הם אפסיים, ובעיקר כאשר אנו בטוחים שאבדה כל תקווה לפתרון, דווקא אז ניגלה לנו הקב"ה במלוא עוזו ותפארתו, רק אנו צריכים להאמין שהישועה קיימת ויש רק לחבר את החוט המקשר בין הקב"ה לבנינו כדי לזכות בה. כל חיינו הם רצופים בניסיונות, כל ניסיון ועוצמתו הוא. יש ניסיונות לנערים ויש ניסיונות של מבוגרים, יש ניסיונות קלים ויש ניסיונות קשים מנשוא, אך הכלל הוא שאם יש ניסיון – הקב"ה נותן לנו כוחות לעמוד בו, רק דרושה השתדלות כדי לא ליפול

ותמלא הארץ חֶמֶס (ו-יא) (הרב צ. מנדלסון)

בגמרא (ב"ק סב.) נחלקו חכמים בפרוש המלה "חמס". האם חמסן הוא אדם המכריח אחר למכר לו חפץ נגד רצונו, או שחמסן גוזל פחות משהו פרוטה בעוד הגזלן גוזל משהו פרוטה ומעלה.

ונשאלת השאלה: אם המבול הגיע על כך שאנשי דור המבול היו חומסים בעל חנות בגזלה של פחות משהו פרוטה, והוא לא יכול היה לתבעו אותם בבית דין כי מדובר בגזל של פחות משהו פרוטה, וכל מה שנותר לו זה רק לצעק "חמס" מה חטאו של בעל החנות עצמו שאף הוא נענש עמהם? התשובה לכך היא, שאמנם בחנותו שלו הוא היה עומד וצועק "חמס", אבל גם הוא חמס פחות משהו פרוטה בחנויות אחרות...

ה'בן איש חי' מספר על גנב אחד שנתפס בגנבתו והמלך גזר עליו מות. טרם בצוע גזר הדין בקש הגנב לומר דברים אחרונים. הרשות נתנה לו והוא פתח ואמר: מודה אני ומתודה על חטאי ומקבל עלי את הדין, אלא שברצוני לומר דבר אחד, יש לי פטנט מיוחד, ומאחר שאני חושש שאם יהרגו אותי הסוד ירד עמי לקבר, הייתי רוצה לגלותו לכם". "יפה דברת", אמר לו המלך, "מהו הפטנט שבידך?" ענה הגנב: "יודע אני לקחת גרעין של פרי, לבשל אותו עם סממנים שונים ולהטמין את התערבת באדמה, ולאחר דקות ספורות צומח אילן עם פרות לתפארת".

התפעל המלך ובקש מהגנב להראות לו את דבר הפלא, הגנב בקש את החומרים, ומשהביאו לו הוא נגש למלאכה. לאחר שסיים הגנב להכין את התערבת, אמר: "יש רק בעיה קטנה. את התערבת צריך להטמין באדמה אדם שלא גנב מעודו ולו פרוטה אחת, ואפילו לא בילדותו. אני", התנצל, "איני יכול לבצע זאת, כידוע, אבל אולי המשנה למלך יכול...". המשנה למלך החוויר ואמר בחיוך מתנצל, שכאשר היה ילד נדמה לו שגנב גלה מאיזשהו חבר...

"אולי שר האוצר יתכבד ויטמין את התערבת", בקש הגנב, אך שר האוצר סרב: "חבל שאהרוס את הפטנט במו ידי, הן אני מתעסק עם כל כך הרבה כסף, ומי יודע... אני מציע להעניק את הכבוד הזה לשר החינוך..." וכך עברו משר לשר עד שהגנב הציע את המלך בכבודו ובעצמו.

המלך זע באי נוחות ואמר: "כשהייתי ילד נטלתי מאבא שרשרת יהלומים ללא רשות. לא כדאי שאני אעשה זאת!" פנה הגנב למלך ואמר: "המשנה למלך אינו נקי כפים. גם שר האוצר לא יוכל לרחוץ בניקיון כפיו. המלך עצמו לא נקי מרוב, אם כן, מדוע דווקא אותי תולים?!"

כאלו היו פני הדברים בעולם בתקופת המבול, הזועקים "חמס" ומתלוננים על כך שגנבו מהם ושדדו אותם, הם אלו שהיו חומסים אחרים במו ידיהם.

כי מלאה הארץ חמס (ו,יג)

במדרש (תנחומא סימן ד) אמר רבי אלעזר כל עבירות שבתורה עברו דור המבול עליהן, ולא נחתם גזר דינם למחות את זכרם עד שפשטו ידיהם ב"גזל" שנאמר "כי מלאה הארץ חמס" וכו'. אמר רבי אבהו, שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם: אונאה וגזל ועבודה זרה. ואמר רבי יוחנן כל הגוזל שווה פרוטה מחברו, כאילו נוטל נשמתו הימנו. ואין ספק שסתם איש ואשה אין שולחים ידם לגזול ולגנוב ממון או חפץ מזולתם, כי ברור להם אפוא שאין זה שלהם, והדבר כמובן מאליו הן מבחינה הלכתית תורנית, הן מבחינה מוסרית (ועיין ביומא דף סו:). ויותר מזאת לימדונו חכמינו, שיזהר אדם מלקבל דבר מחברו כאשר יש חשש שנתניה זו אינה נובעת מרצון אלא מחמת בושה, כאשר סיפרו חז"ל (ב"מ כב.) שישבו שלשה חכמים בפרדס, והגיש האריס פירות ואחד החכמים לא טעם מהם, וכאשר נשאל על התנהגותו זאת, השיב כי אולי אין בעל הבית מסכים. ולפתע הופיע בעל הבית, ואמר לאריס מדוע לא כבדת לחכמים בפירות היותר משובחים. ואז אמרו לחכם: נו, עכשיו הנך רואה ושומע דברי בעל הבית. וענה להם "אפשר שמחמת כסיפותא אומר זאת". (וע' שם בחכמת מנוח ובספר פלא יועץ ערך הנאה וערך ת"ח).

ואעפ"כ נתאזרחה טעות בין ההמון, שכאשר נמצאים במשרד ואין פוצה פה על תנועתם, הרי המה משתמשים בממון כגון ניירת, טלפונים וכו' לצרכיהם הפרטיים. ואינם שמים על לב שיש בזה "גזל לפעמים. כי יתכן ואין בעל הבית מסכים בהנהגה זו להשתמש כל פעם לצורך פרטי. והם גם הם אינם מתכוונים לגנוב, חלילה רק "מורים היתר" לעצמם

שכנראה "מה בכך" וכי כמה מחירו של נייר כזה ושיחה קלה, הלא פרוטות המה. ומה שבאמת: דין פרוטה - כדין מאה! וכל נקיי הדעת תראה אותם נמנעים ליהנות בכל דבר אשר יש בו סרך גזל או דומה בדומה, דוגמא קלה: פעמים כשנגש אדם לדוכן או לחנות ובעל הבית מציע לו "טעם נא את הזית... את האבטיח" כדי לוודא שהוא משובח וטוב. והמון עם ששים לקראת "הצעה" כזו. אבל "נקיי הדעת" חלילה להם מנגוע בקצהו. וכל חכם לב ובר לבב, יקיש דבר לדבר. ויזהר מכל דבר. ואל יהי נבהל להון. ולא למתנה אשר לו איש יחון. ומקיים בעצמו 'נקי כפיים ובר לבב'.

קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס (ו,יג)

מפורש בפסוק, שסיבת הכחדתם של בני דור המבול, היא עוון החמס שלהם, כמו שמפרש רש"י: "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל". אלא שכאן מתעוררת שאלה: אמנם חטא זה הוא סיבת עונשם של הגנבים והגזלנים, אולם במה חטאו הנגזלים והנחמסים אשר כלפיהם הפנו מעשי הגזל? מדוע גם הם נספו במבול?

אפשר להבין את הדברים, לאור מה שלמדונו בעלי המוסר, כי מי שצועק צעקה גדולה יותר מכפי כאבו, עושה מעשה רמאות, שכן הוא מרמה את הסובבים אותו הסבורים כי כואב לו יותר ממה שהוא מתייסר באמת. דבר זה הינו אסור, ככל גנבת דעת או רמאות אחרת.

בספר "מדבר שקר תרחק" מופיע מעשה בידידו של רבי שמחה זיסל זיו, "הסבא מקלם", שנפל למשכב. החולה גנח מרה מרב כאב, וזעקותיו הרעידו את לב השומעים, אולם איש מהם לא הצליח להרגיעו. הגיע "הסבא מקלם" לבקרו, נכנס ושהה זמן מה בחדרו, והנה, משיצא, לאחר מכן חדל החולה מזעקותיו. תמהו בני משפחתו: מהו המופת או הסגולה שעשה, אשר מכוחה הצליח להשקיט בן רגע את כאבי החולה? הסביר ה'סבא': פניתי אליו ושאלתיו אם אינו מפריז מעט באנחותיו, שכן בכך הוא נכנס לאסור "מדבר שקר תרחק" (שמות כג, ז), ומיד השתק הידיד ושלט בעצמו שליטה מוחלטת.

ספור דומה מובא בספר "חיים שיש בהם" אודות האדמו"ר רבי שם מקאלושיץ זצ"ל, אשר היה נוהג ללכת מדי לילה לטבול במקווה לפני סדר לימודו. באחד הלילות הבחין הרבי שמשמשו נרדם על משמרתו, ולפיכך החליט ללכת למקווה לבדו. בדרכו, עודו שקוע במחשבותיו הגבוהות, נתקל בדבר מה, נפל ושבר אחת מצלעותיו. ימים רבים שכב הרבי במיטתו, כשהוא מתפתל בייסורים נוראים, אולם אפילו קול אנחה אחת לא בקע מגרונו! כשהתענינו מקרביו כיצד ביכולתו להתאפק עד כדי כך, ענה להם שהוא חושש לדברי רבי פנחס מקוריץ, אשר אמר כי אדם הנאנח מעבר למה שמתאים לכאביו - עובר על שמץ של אסור שקר...

אם כן, אפוא, יתכן לומר שחטאם של הנגזלים והנחמסים בדור המבול, היה צעקותיהם מעבר למידה שהיה עליהם לצעוק, ובכך חטאו בעוון שקר...

כי מלאה הארץ חמס (ו,יג) (פחד דוד עלון 738)

הידרדרותו המוסרית של העולם הבראשיתי, הגיעה לשיאה בימי נח. רק כ 1600 שנה חלפו מאז גורש אדם הראשון מגן עדן, והעולם החדש הגיע לשפל מחפיר. אנשי דורו של נח, לא נמנעו מכל תועבה. מעשי שוד ורצח, גזל וחמס, כמו גם הפקרות מוסרית נוראה, היו לחם חוקם. מהרגע בו גילה העולם את כוחו של היצר הרע, הוא עשה בו שימוש נרחב, עד שהבריאה כולה הגיעה לשפלות מוסרית. התורה תמצתה את מצבו של האדם במשפט קצר אחד: "וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום".

בתוככי אותה אפלה, מבארים לנו חז"ל מהי משמעות האמור בתורה "כי מלאה הארץ חמס". לדבריהם 'חמס' הוא נטילת ממון הזולת ששוויו פחות מפרוטה, ולא בכדי השתמשה התורה במלה זו ולא במלה 'גזל': "וכך היו אנשי דור המבול עושים, היה אחד מהם מוציא קופתו מלאה תורמוסים, והיה זה בא ונוטל פחות משהו פרוטה וזה בא ונוטל פחות משהו פרוטה, עד מקום שאינו יכול להוציאו ממנו בדין".

אנשי דור המבול, דור מופקר ומושחת, מוצגים על ידי חז"ל כמי ש'מקפידים' על הדין. כאשר ביקשו ליטול את רכוש הזולת, הם עשו זאת ב'היתר'. במקום לגזול את הכל בלי חשבון, הם השתדלו לקחת פחות משהו פרוטה, כדי שיהיו פטורים מהשבה. ולבל תהיה טעות, כי הם חששו שמא שופטי התקופה יחייבו אותם בהשבה. השופטים עצמם, כך על פי חז"ל, היו מושחתים כאנשי הדור. הם אלו הקרויים בתורה 'בני הא-להים' (בראשית רבה, כו, ה), שהיו שותפים במעשי הפשע של הדור כולו. כך שלא החשש מפני ההליכים המשפטיים, הביא את אנשי הדור לגזול פחות משהו פרוטה. ואם כן מה פשר אותה הקפדה 'הלכתית' במעשי הגזל? מבאר הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל: "למדנו כאן דבר פלאי בכוחות נפש האדם, האיך שיכול גם יכול לעשות כל תועבה, ועם כל זאת בתוך ביצת הרוע ששקוע בה, יכול לחשוב את עצמו למדקדק בדברים מסוימים, כאומר לנפשו מהיות טוב אל תהי רע... שאם אפשר לקחת בהיתר למה לעשות איסור... ואינו מרגיש כל סתירה בנפשו בקיצוניות מעשיו. מצד אחד נהנה הוא מגזל, ומאיך מתענג על דקדוק מצווה שאינו גוזל ואומר לנפשו, האח! כמה ירא וחרד אני!".

כדרכו, מתבל רבי שלום את ביאורו בסיפור מהחיים: "פעם הלכתי באחת מסמטאותיה של ירושלים עיה"ק, וראיתי מרחוק אנשים עוברים על יד מקום כלשהו, וסותמים את אפם ובורחים להם לנפשם. אמרתי לעצמי כשאגיע למקום ההוא אראה על מה ולמה הם בורחים מאותו המקום. המשכתי בדרכי והתחלתי להרגיש ריח נורא אבל עוד לא ראיתי מהיכן יוצא הריח הנורא הזה. ואולם לאחר שהמשכתי עוד, וכאמור הריח התגבר עוד, הבחנתי שמרחוק עומדים קבוצת אנשים וסובבים סביב בור ומביטים פנימה, והנחתי בדעתי שאכן שם הוא מקור הריח. כשהתקרבתי סמוך לאותו מקום נדחקתי לשולי הרחוב וזירזתי פעמי כשידי על אפי לגודל הצחנה. אך לפתע עלה בדעתי וחשבתי על מה מביטים האנשים הסובבים את המקום ומה יש להתעניין שם.

התגברתי אפוא על ריח הצחנה הקשה והתקרבותי קרוב, ואז ראיתי מחזה פלא. המדובר היה בבור ביוב מרכזי שפתחוהו בשל תקלה, ולכן נדף ממנו הריח למרחק כה רב. ומכיוון שהבור היה בור מרכזי, היה גדול ככדי כניסת כמה אנשים לתוכו, וכמה פועלים נכרים היו בתוכו, ולא פחות ולא יותר אחד מהם פינה לעצמו בתוך הבור איזה מקום, מצא איזה ברזל לשבת עליו והתענג באכילת פיתה פלאפל... היה אפשר להבחין שגודל תענוגו שווה לאסטניס הבא למסעדה ויושב על כיסא מרופד ואוכל עם כלים נאים. אותו פלאפל ואותו תענוג...

כשראיתי את זה הרהרתי בדעתי שלא לחינם ראיתי זאת, אלא ללמדנו מוסר השכל עמוק ונורא. הלא אני כבר ממרחק רב לא סבלתי את הריח, ואילו אותו פועל יושב לו בתוך הגומא עצמה כשמקומו מזוהם, והוא מוצא מקום בנפשו ליהנות ולהתענג על הפלאפל. והיאך לא נדחית נפשו מן הריח הרע? הוי אומר שכשהאדם בתוך הסירחון אינו חש ואינו מרגיש... הלקח המוסרי מהסיפור, אותו למד הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, שגם ברוחניות יש והאדם נוהג כך. הנה תמהים אנו על אנשי דור המבול. רשעים ומופקרים, הן במעשי נבלה בין אדם לחברו, והן במעשי תועבה שבין אדם למקום. ועם כל זאת לא מצאו סתירה בנפשם כאשר דקדקו שלא לגזול שווה פרוטה, ובכך ביקשו להרגיע את מצפונם.

ההסבר לכך הוא, שכאשר שקוע האדם בתוך רפש מעשיו הנבזים, אפו סתום ולבו אטום, ולכן מתענג הוא על איזה הקפדה של גזלה בפחות משווה פרוטה. בכך משביע הוא את יצרו הרע באומרו, כי אדם טוב וישר הוא, שאינו גוזל יותר משווה פרוטה.

"קִץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מְשַׁחֲתָם אֶת הָאָרֶץ" (ו), (יג). (ברינה יקצורו עלון 175)

גדולי ישראל לאורך הדורות, נזהרו מאוד מאיסור גזל. הנה דוגמאות לכך: מסופר, כי פעם אחת הסבו תלמידים לסעודת מצווה בביתו של רבי חיים מבריסק זצ"ל. על השולחן עמדו כלי זכוכית יקרים וצלחות עדינות. לפתע עשה אחד התלמידים תנועה לא זהירה והמפה וכל אשר עליה נפלו על הרצפה... נבהלו התלמידים ובני הבית בחשבם כי ודאי מכל הכלים היקרים לא נותר דבר. הרגיע אותם רבי חיים ואמר: אל דאגה! לא קרה דבר, בדקו וראו כי הכל שלם כשהיה. בדקו ומצאו שכדברי הרב כן היה! הבחין רבי חיים במבטי הסובבים כאילו הם חושבים: איזה נס... איזה מופת...! אז החווה בידו בתנועת ביטול ואמר: לא נס ולא מופת! אלא כך מקובלני בשם רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל, כי כסף הבא לאדם בניקיון כפיים, בטוח הוא מכל נזק רע! כסף זה לא ייגנב ולא ייגזל ואף לא יינזק כלל! וגם כלים אלה - סיים רבי חיים ואמר: באו מכסף כשר לחלוטין ללא כל חשש גזל, על כן מובטחני שלא יינזקו...!

פעם אחת הלך כ"ק מרן האדמו"ר מצאנז בעל ה'שפע חיים' צוק"ל, לרופא נכרי. באמצע הביקור, ביקש הרבי את סליחתו של הרופא, ובקש רשות ליטול את ידיו ולהתפלל.

הרבי ומשמשו נטלו ידיים, והנה ראה הרבי כי משמשו עומד לתלוש נייר מהגליל שעל הקיר כדי לנגב את ידיו. סימן לו הרבי שיחדל בהסבירו: "קבלנו רשות ליטול ידיים, לנגב ידיים לא קבלנו"...

מסופר גם על ר' יוסף חיים זוננפלד, רבה של ירושלים, שהיה ממונה על קופה מיוחדת, שממנה היו עוזרים לבני ירושלים לחתונות ילדיהם. כל אדם שהיה זקוק, קיבל סכום עצום של ארבעה זהובים. פעם אחת, עמד ר' יוסף חיים בעצמו להשיא את בתו, אך, לא רצה לקחת בעצמו מקופת העזרה, והמתין ששאר הגבאים הממונים יזכרו לתת לו את ארבעת הזהובים. אולם, הדבר נשכח מליבם. משראה הוא, כי שכחו הם לתת לו, הלך ולווה מאחד מעשירי ירושלים, העשיר שמח על ההזדמנות לעזור לרב הנערץ, והלווה לו מיד את הסכום המבוקש. לאחר זמן, נערכה החתונה ברב עם, יום למחרת, נזכרו הגבאים בבהלה כי לא נתנו לרב את ארבעת הזהובים. מיד רץ אחד הגבאים לבית הרב עם הסכום וביקש את מחילתו. "איני יכול לקחת את הסכום", אמר הרב, "קופת העזרה נועדה לעזור לחתן ילדים, ולא להחזיר חובות"...

וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפר (ו,יד) (הרב יעקב חן)

מסופר על הרב עזריאל הילדסהימר זצ"ל מרבני יהדות גרמניה שנאלץ פעם להיכנס לבית תיפלה רפורמי, הראב"י היה באמצע הדרשה והרב נאלץ להקשיב לדיבורי הסרק, לאחר סיום הדרשה שאל הגבאי את ר' עזריאל "נו כבודו, הנהנה מן הדרשה? ענה לו ר' עזריאל "על ידי הראב"י שלכם התיישבה לי שאלה בספר קהלת!" הסתקן הגבאי, נו הנה בכל אופן הראב"י שלנו יודע משהו שהחכם היהודי לא ידע. אמר הרב "כתוב בקהלת פרק ג', עת ללדת ועת למות, עת לנטוע ועת לעקור, עת להרוג ועת לרפא וכו' לכל דבר יש את היפוכו, ואולם לכולם יש גם את הדרך באמצע, כמו ללדת ולמות האמצע הוא לא ללדת ולא למות אלא לחיות את החיים כמות שהם, וכן עת מלחמה ועת שלום האמצע הוא לא להילחם ולא לחיות בידידות, באמצע. השאלה היא עת לחשות ועת לדבר מה שייך באמצע הרי מי שאינו מדבר הוא בהכרח שותק וכן להיפך??? אלא שהיום הראב"י תירץ לי את השאלה, פשוט לדבר ולדבר אך בעצם לא להגיז כלום,,,"

אח"כ לקח אותו הגבאי לסייר מחוץ לבית התיפלה ושאל "נו מה הרב אומר?" אמר לו ר' עזריאל ממש כמו תיבת נח. שמח הגבאי "עד כדי כך תיבת נח שניצלה מהמבול?" אמר לו הרב כמו תיבת נח שנאמר "וכפרת אותה מבית ומחוץ" לא רק כפירה בפנים אלא ניכרת הכפירה אף מבחוץ,,,"

היין, הזלזול והכבוד (הרב משה גרילק "פרשה ופישרה")

זה עתה יצא נח מהתיבה אל העולם החדש. פליט השואה הגדולה. שריד בודד מאסון שמחק אנושות שלמה. ניצול שידע שלא בחינם הצילו הא-לוקים. הוא הכיר בכך שהא-לוקים, אשר הכריז עליו: "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה" (בראשית ז', א'), מצפה עתה ממנו שהוא יניח את הבסיס לאנושות חדשה, ערכית יותר, מוסרית יותר,

אנושית יותר. אך הוא נכשל כבר בפעולתו הראשונה. וכך מספר לנו הכתוב: "ויחל נח איש האדמה, ויטע כרם" (בראשית ט', כ'). בקריאה ראשונה אנו מבחינים שאין הפסוק מדווח רק על נטיעת הכרם. הכתוב משמיע לנו, למעשה, שני נושאים בשש מילים אלו.

המדרש הבחין במשמעותו הנסתרת של הפסוק ומעיר: "עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת" (רש"י ע"פ המדרש). וכך אמר לו הקב"ה: "מה לך אצל מטע כרמים? והרי על ידי היין נקנסה מיתה על האדם הראשון? (בהתאם לדברי המדרש 'אותו אילן, שאכל ממנו אדם הראשון - גפן היה'). היה לך ליטע תחילה ייחור של זית, גרופית של תאנה". אין כל רע, חלילה, בנטיעת כרם. אולם התמקדותו של נח בתחילת פעולתו המחודשת בעולם דווקא בנטיעה זו והעדפתה על פני האחרות, הצביעה על נטיות נסתרות בנפשו. נטיות שיתכן שהוא עצמו לא היה מודע להן. נקודת החולין שבליבו, היא זו שדחפה אותו אל היין. היין קורא את האדם אל ההתפרקות, אל השכחה העצמית ואל ההתחמקות מן האחריות המוסרית למעשיו. כלום זו חייבת להיות הפעולה הראשונה בעולם החדש, החייב לקום על חורבות עולם הרשע ששקע בתהומות? כיצד פותח נח במהלך שיאפשר בעתיד התחמקות מעשיית טוב ובריחה מאחריות אישית וציבורית? הכוסיית הראשונה בהחלט טהורה ותמימה היא, אולם בכוחה לגרור כוסיית רבות בעקבותיה, עד שתשלוט הנטייה להפקרות ולהתפרקות, עד להשתקעות בהנאות הרגע. ובעיקר, עד להסרת האחריות מכל הנעשה. מיד בצאתו מן התיבה נמשך נח אל הכרם ואל היין עד כי: "וישת מן היין היין וישכר ויתגל בתוך אהלה" (שם, כ"א). העביר אותו על דעתו והוא התגלה בביזיון לעיני כל.

"צהר תעשה לתיבה" (בראשית ו, ט"ז) (מדי שבת, עלון 88)

פירש הבעש"ט - שתיבות התפילה יהיו מאירות ומצהירות (אור תורה). וכן שצירופי התיבות מתהפכים ומהתיבה 'צרה' תעשה 'צהר' (תולדות יעקב יוסף).

יהודי אחד חפץ לזכות ברוח הקודש, ולשם כך נזהר 40 יום רצופים מלדבר דברים בטלים, כשכלו לו ימיו וראה שלא נענה במאומה, נסע אל הצדיק הקדוש רבי ישראל מרוז'ין זצוק"ל. הרבי שכידוע היה מפורסם בגינוני המלכות שלו, ובפאר וההדר העצום, בכסף וזהב, ומיני תענוגות שכלפי חוץ נהג, והיהודי שהגיע אליו תמה וכי כך דרך התורה... ככל שהוסיף אותו האיש לשהות בחצר הרבי, גברה תמיהתו עד שהחליט שאין זה צדיק ולא כדאי לבוא אליו בהתייעצות.

כשתכנן לחזור לביתו ראה את הרבי מתכנן לצאת לטיול, העוזרים רתמו לו ארבעה סוסים לכרכרה, והרבי התיישב במקומו אך קודם החליק בידו על גב הסוס מספר פעמים. למראה הדבר כבר לא יכל האיש להתאפק ושאל "למדנו, איזו עבודת ה' היא ללטף את הסוס"? והצדיק שידע שיש ללמד אדם זה פרק בהבנת עבודת ה', ענהו "סוס זה עברו עליו 40 יום ללא דברים בטלים".

האתגר של זמננו הוא לפתוח חלונות שהעולם יאיר לנו בעדם את הבנתנו בתורה (הרב לורד יונתן זקס)

המבול ממשמש לבוא ולהחריב את העולם, נח מתגייס לבנות את תיבת ההצלה, ובין ההוראות שהאל נותן לו בבנייתה מבצבץ פרט מעניין: "צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל אִמָּה תְּכַלְנֶה מִלְמַעְלָה" (בראשית ו, טז). זו הופעתה היחידה של המילה "צוהר" במקרא, ועל כן תהו עליה המפרשים. הכול מסכימים כי הצוהר משמש לתאורה בתוך התיבה; אבל מהו בדיוק?

רש"י מצטט ממדרש בראשית רבה (לא, יא) מחלוקת חכמים: "יש אומרים: חלון. ויש אומרים: אבן טובה המאירה להם". אם זו אבן טובה, יש בה סגולה פלאית: היא מייצרת אור וזורחת בחשכה. ר' עובדיה מברטנורה מציע לתלות את המחלוקת הזאת בשאלת הגיזרון הלשוני של המילה צוהר. על פי הדעה הראשונה, היא קרובת משפחה של המילה צהריים, ועל כן מובנה הוא חלון המחדיר לתיבה את אור השמש. ואילו הגורסים ש"צוהר" הוא אבן מאירה סבורים שהמילה היא נגזרת של "זוהר". חזקוני ומפרשים אחרים סבורים ששני הדברים נמצאו בתיבה: גם חלון, הנזכר בהמשך (בראשית ח, ו) כאשר נח משלח ממנו את העורב, וגם סוג כלשהו של תאורה מלאכותית הנחוץ לימי המבול עצמם, כשהשמיים מכוסים בעננים.

מדוע, בעצם, משקיעים חכמי ישראל את זמנם ומרצם בשאלה שאין לה השלכות מעשיות? הרי לא יהיה עוד מבול. הבורא הבטיח זאת במפורש. לא יהיה נח שני. ישנם איומים שונים על שלום כוכב הלכת שלנו, אך בשום מקרה תיבה הצפה במים לא תספיק להצלת האנושות. למה אם כן חשוב לדעת מהו מקור האור שהתקין נח בתיבתו בימים הסוערים ההם? מהו הלקח לדורות?

אני רוצה להציע השערה דרשנית. דומני שהתשובה טמונה בתולדות הלשון העברית. בזמן המקרא, המילה "תבה" הוראתה הייתה כהוראתה העיקרית בלשון זמננו: "ארגז, קופסה גדולה" (כך במילון אבן-שושן). קופסה קטנה, כמו התיבה שהונח בה משה התינוק, או קופסת ענק כמו זו שבנה נח. אולם בלשון חז"ל קיבלה המילה הוראה נוספת. "תיבה" פירושה גם "מילה". נראה לי שחכמי המדרש, בבארם מה היה הצוהר, ביקשו לומר דבר-מה על התורה, על דבר-הא-ל, יותר משביקשו לבאר את ענייניה הטכניים של תיבת נח. לנגד עיניהם עמדה שאלת יסוד: מהו מקור האור המאיר את התיבה, את התורה? ומהו מקומו? האם התורה מוארת רק מתוכה, או גם מבחוץ? האם קיבלנו את התורה עם חלון – או עם אבן יקרה?

היו מן החכמים שסברו שהתורה מספיקה לעצמה. אם קשה בה משהו, הרי דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר¹, כלומר את התשובה לכל שאלה בתורה אפשר למצוא במקום אחר בה. הפוך בה והפוך בה דכולא בה². במבט היסטורי, זו כנראה דעת הרוב. הגישה הרווחת, לאורך רוב השנים, הייתה שאין מה ללמוד בחוץ. התורה מוארת באבן יקרה המצויה בה ומחוללת את אורה בעצמה. גישה זו אף רמוזה בשמו של ספר הזוהר, היצירה המרכזית של המיסטיקה היהודית (וראו דברי ברטנורה שהזכרנו לעיל).

אך היו גם דעות אחרות. בייחוד ידועה גישתו של הרמב"ם. הוא סבר כי פתיחת חלון אל הידע המדעי והפילוסופי חיונית להבנת דבר השם. דווקא מתוך כך, טען ב'משנה תורה', מגיע האדם לאהבת השם וליראתו. ההתבוננות המעמיקה במלאכת כפיו של "מי שאמר והיה העולם", במרקם העשיר לאין-סוף של הבריאה, מעוררת בנו השתאות והוד. זהו מקור האהבה. אנו גם מבינים מה קטנים אנחנו ומה זוטרים חיינו בתוך המערכת האדירה הזאת: זהו מקור היראה³.

טיעונו של הרמב"ם במאה ה-12, שנים רבות לפני המהפכה המדעית, משכנעים שבע-שבעתיים כיום לנוכח מבול המידע החדש על טבע היקום. כל תגלית חדשה על גודלו הכביר של הקוסמוס ועל נפלאותיו של המיקרו-קוסמוס ממלאת את הנפש ביראה. "שֵׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים" (ישעיהו מ, כו).

הרמב"ם לא חשב שהמדע והפילוסופיה הם דיסציפלינות חילוניות. הוא האמין כי אלו צורות קדומות של חוכמת ישראל, שהיוונים למדו מן היהודים והחזיקו בהן בשעה שעם ישראל הדווי והגולה שכחן. הוא לא ראה במדע ובפילוסופיה מקור תאורה עצמאי; הם היו בעיניו חלון אשר אורו של העולם שברא הא-ל בוקע מבעדו ועוזר לנו לפענח את התורה עצמה. הבנת עולמו של הבורא עוזרת לנו להבין את דברו.

הדבר אכן השפיע מאוד על דרכו של הרמב"ם בהנחלת אמיתות התורה. לדוגמה, מידיעותיו על הדתות הקדומות, שאומנם היו בחלקן מבוססות על מקורות מידע לא מהימנים, הגיע לתובנה המעמיקה שלפיה ה"חוקים" בתורה, אותן מצוות שלכאורה אין להן טעם, כווננו למעשה למאבק נגד נוהגים אליליים מסוימים.

דוגמה נוספת – הידע של הרמב"ם בפילוסופיה האריסטוטלית אפשר לנסח לראשונה בבהירות רעיון המובלע בתנ"ך ובספרות חז"ל, שליהדות יש תורת מידות. היא מתעניינת לא רק במה שאנו עושים אלא גם במה שהננו: איזה סוג של אנשים אנחנו. זהו הבסיס ל"הלכות דעות" שלו, שפרצו דרך מחשבתית חדשה.

ככל שאנו מבינים יותר את הוויות העולם, אנו מיטיבים להבין מדוע התורה הינה כפי שהיא. המדע הוא מפת-דרכים לניווט במציאות; התורה היא הדרך.

גישה זו, מבית מדרשו של הרמב"ם, פותחה בעת החדשה במגוון צורות. תלמידי רש"ר הירש ניסחו זאת בסיסמה "תורה עם דרך ארץ". ב'שיבה יוניברסיטי' דיברו על "תורה ומדע". יחד עם הרב אהרן ליכטנשטיין זצ"ל העדפתי את הביטוי "תורה וחוכמה", שכן כך מכונה הדבר במקרא.

מחבר ספרי המדע דיוויד אפסטיין פרסם לאחרונה ספר מרתק ושמו "טווח". כותרת המשנה: "איך מנצחים אנשי הידע הכללי בעולם של התמחויות"⁴. הוא מסביר שם כי התמקדות יתר בנושא יחיד טובה ליעילות אך רעה ליצירתיות. האנשים היצירתיים באמת, כגון זוכי פרס נובל, הם תכופות בעלי תחומי ההתעניינות הנרחבים, המתמצאים בתחומי ידע נוספים על מקצועם המובהק, ולו כתחביב. גם בעולם הספורט, כנגד כל טייגר וודס, שהתמסר לגולף עוד בטרם למד לדבר, יש איזה רוז'ה פדרר שהתאמן בסוגי ספורט רבים לפני שבחר, בנעוריו המאוחרים, להתמקד בטניס.

להבדיל – רוחב ידיעותיו של הרמב"ם במדע, ברפואה, בפסיכולוגיה, באסטרונומיה, בפילוסופיה, בלוגיקה ובעוד תחומים רבים הוא אשר אפשר את היצירתיות שהפגין בכל אשר כתב – מאיגרותיו, דרך פירושו למשנה, עבור ב'משנה תורה' שמבנהו שונה מזה של כל יתר ספרי ההלכה, וכלה ב'מורה נבוכים'. הרמב"ם אמר דברים שרבים אולי הרגישו לפניו, אך איש לא ביטאם באורח רהוט ומשכנע כל כך. הוא הראה כי יכול אדם להקפיד במצוות ולדבוק בכל לב באמונת ישראל ועם זה להיות יצירתי ולחשוף לעיני אנשים זולתו עומקים רוחניים ושכליים שהם לא ראו מימיהם. זו הייתה דרכו לעשות צוהר לתיבה, למילה הא-לוהית.

מנגד, ספר הזוהר רואה את התורה כאבן יקרה המאירה מכוח עצמה ואינה זקוקה לשום מקור אור חיצוני. עולמה הוא מערכת סגורה; הוא מסע מתמשך, נלהב, מעמיק ומרגש של חיפוש אחר אינטימיות עם הא-לוהות השוכנת בתוך היקום ובתוך נשמת האדם.

איננו מוכרחים להכריע בין שתי הדרכים. זכרו את דברי החזקוני, כי לנח הייתה אבן יקרה להאיר בימים קודרים וחלון שהשמש תאיר בו כשהיא שבה וזורחת. דבר מעין זה קרה גם באשר לתורה. בתקופות אפלות של רדיפות וגזרות פרוחה הקבלה, והתורה האירה מתוך עצמה. ואילו כאשר היה העולם פתוח יותר בפני יהודים הם פתחו אליו חלון – וכך צמחו דמויות כגון הרמב"ם בימי הביניים ורש"י הירש במאה התשע-עשרה.

אני מאמין כי האתגר של זמננו הוא לפתוח חלונות שהעולם יאיר לנו בעדם את הבנתנו בתורה – והתורה תאיר לנו את דרכנו בעולם.

¹ירושלמי, ראש השנה ג, ה.

²משנה, אבות ה, כב.

³משנה תורה, הלכות יסודי התורה ב, ב.

⁴David Epstein, Range, Macmillan, 2019.

האם אתה בטוח? (הרב יחזקאל שובקס)

בצרפת שלפני מאתיים שנה, היו טקסים פומביים רבים אשר העסיקו את ההמון הנבער. ובכל זאת, הטקס הנוכחי אודותיו אנו עוסקים, היה טקס ייחודי ויוצא דופן אשר נרשם בציפורן שמיר בדברי ימי הימים של העמים.

האיש המרכזי בסיפור הזה, קראו לו ג'וזף מישל. מנעוריו היה סקרן וצמא ידע. פעם ראה כיצד ניירות קטנים אשר נמצאים בקרבת עשן שריפה, מתעופפים כלפי מעלה. מיד הסיק שיש לעשן תכונה לדחוף דברים כלפי מעלה. הוא שיתף את אחיו הצעיר במסקנה זו. מני אז החלו שניהם לבצע מאות ניסויים אשר הצליחו במידה רבה. שנים רבות לאחר מכן, הצליח לבנות "כדור פורח" ענק שהיה הראשון מסוגו בהיסטוריה. הכדור הזה הבטיח את שיא האושר לאנושות של אותה תקופה: לדהות כלפי מעלה ולצפות על כל העיר

ממעוף הציפור. לאחר שהצליח להעלות את הכדור לגבהים שונים, ואף צירף למסע בעלי חיים, הגיע הזמן לתכנן את הטיסה האנושית הראשונה בהיסטוריה.

לאחר שבניסויים קודמים נטו הבלונים להתפוצץ ולהתרסק לקראת הנחיתה, השקיע ג'וזף מישל יחד עם אחיו בתכנון כדור פורח בטיחותי שיבטיח טיסה בטוחה ללא שום תקלה. לאחר כמה שנים של עמל, כאשר היה מרוצה ממעשי ידיו, איתר חמישה אנשים אשר יסכימו להצטרף עמו לטיסה הראשונה בהיסטוריה. ואז החל בתכנון הטקס הענק בו ייקחו חלק רבבות אנשים, אשר יעמדו למטה ויצפו בבלון ההולך ונוסק כלפי השמים. לטקס הוזמנו שרים רוזנים ואישי ציבור נודעים ביותר, ואף ציבור ענק של אנשים פשוטים אשר הסכימו לשלם את מחירו של כרטיס כניסה.

כמה ימים לפני קיום הטקס הוצב הבלון הענק במרכז העיר מעוגן היטב בחבלים חזקים, ומיקד את תשומת ליבם של כל תושבי העיר. החל משעות הבוקר של אותו יום החל ההמון זורם למקום. כל אחד ביקש להבטיח לעצמו מקום מובחר בשביל לקלוט את הזווית הטובה ביותר. ככל שנקפו השעות, הלכה הרחבה הגדולה והתמלאה עד אפס מקום. על במת התזמורת עמדו כעשרים נגנים וניגנו שירים קצביים עליזים ורוממו את רוחם של כל הקהל. קול תרומה רמה אשר בקעה מן החצוצרה הגדולה היווה את האות לתחילת הטקס. הקהל השתתק מיד והפנה את מבטו לעבר הבמה המרכזית עליו ניצבו בטוחים ג'וזף מישל ואחיו. ג'וזף החל לשאת דברים לפני הקהל. בדבריו סיפר על הגלגולים השונים שעברו עליו מאז שגילה את טבעו של העשן. בהמשך תיאר היטב את כל מרכיביו של הבלון הענק. בסיום דבריו הזמין לבמה את חמשת האנשים אשר אמורים להצטרף למסעו. לאחר שעלו על הבמה הזמין אותם לשאול כל שאלה שתעלה בדעתם בקשר לבטיחותו של הכדור. הקהל נדרך. גם במוחם צצו עשרות שאלות מטרידות בקשר ליכולתו של הבלון לנסוק כלפי מעלה ולנחות בשלום. הם לגמרי לא היו מוכנים להשתתף בטקס מביש רק בשביל לראות את הטרגדיה הגדולה מתרחשת מול עיניהם. ג'וזף יחד עם אחיו ניצבו בטוחים במקומותיהם, והשיבו בטוב טעם ודעת על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. הנימוקים - מה לומר? - היו משכנעים. כולם נכחו לדעת שיש להם עסק עם אנשים אשר כבר עוסקים שנים רבות בתחום האווירודינמיקה ואין שום פרט אשר נסתר מבינתם. דווקא השאלה האחרונה בסדרה והתשובה אשר באה בעקבותיה היו מרתקים ביותר. מישהו שאל כך: "מה יותר בטוח, לעמוד על הארץ או לשהות על הבלון?" ג'וזף ענה בלי להתבלבל. "ברור שיותר בטוח לשהות על הבלון. כאשר אתה שוהה על הארץ אתה נתון לסכנה של בולען שייפתח מתחת לרגליך, אך כאשר אתה מרחף באוויר אתה יציב מאוד". הקהל הריע למשמע התשובה.

כעת הגיע הרגע הגדול. הקהל עמד וציפה דרוך ומתוח. ג'וזף וחמשת האנשים ירדו מן הבמה והתקרבו לעבר הספסל המיוחד אשר חובר לבלון בכבלי ברזל חזקים. כעת כיבד ג'וזף את חמשת האנשים להתיישב במקומותיהם על הספסל. מיד לאחריהם היה אמור ג'וזף לעלות ולהתיישב. הזמן חלף. משהו בלתי ברור התחולל שם בקרבת הבלון. אנשים

עמדו ומיקדו את עיניהם, ולא הצליחו לקלוט את המתרחש. דקות ארוכות חלפו. הרבה חילופי דברים בין הנוכחים במקום, ותזוזה אין. כאשר פקעה סבלנותם של אחדים מבין הקהל, פרצו אלו את המחסומים וניגשו לברר את העניין לאשורו. מתברר שהשחקן הראשי - ג'וזף מישל עצמו - אינו מוכן להצטרף למסע. רופאו האישי אשר הוזעק למקום, בדק אותו ומצא תסמינים ברורים לתופעה הידועה בשם "פחד גבהים ... "היות וכך, אף חמשת הנוסעים הודיעו באופן נחרץ שהם אינם מוכנים להשתתף במסע. מן הנימוק הפשוט: אם הממציא עצמו מצהיר שהבלון הוא מקום בטיחותי יותר מאשר הארץ שמתחתיו, איזה סיבה יש לו לחשוש מ"פחד גבהים"? נמצא, שהשהייה על הבלון אינה בטוחה במאת האחוזים. אם כך, הם לא ישמשו כשפני-ניסיון של הטיסה הראשונה. הוויכוחים וחילופי הדברים הקשים המשיכו, עד שהאנשים הלכו אט אט והתפזרו לביתם, לא לפני שביקשו לקבל בחזרה את מחירו של כרטיס הכניסה * ...

על הפסוק: "ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול", כתוב רש"י כך: "אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתבה עד שדחקהו המים. "היות והתורה מתארת את נח כ"איש צדיק תמים... את האלוקים התהלך נח", שומה עלינו להתבונן בספרים הק', כל אחד בדרכו, ומתוך דבריהם נשיג קצת, מדוע לא האמין נח שד' יקיים את הבטחתו ואכן יביא מבול אשר יבוא וישטוף את העולם. ובכל זאת, נראה להתייחס לנקודה מסוימת. הרי במשך מאה ועשרים שנות בנייתה של התיבה לא הצליח נח להחזיר בתשובה ולו איש אחד מבני דורו. אולי - יתכן לומר - כאשר נח לא האמין שד' אכן יביא את המבול, הוקשה עליו להכניס מורך בלבבות ולהשפיע עליהם להטיב דרכם

מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה (ז,ח)

אמרו חז"ל בגמרא במסכת פסחים (ג,א): "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה תיבות ולא הוציא דבר מגונה מפיו", שנאמר: "ומן הבהמה אשר איננה טהורה" - חז"ל מלמדים אותנו ממה שכתוב בפסוק: "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה" ולא כתוב: "ומן הבהמה הטמאה", שאין לדבר דיבור שאינו הגון.

נשאל פעם המגיד מדובנא זי"ע, מדוע אם כן מופיעה בתורה פעמים רבות המילה: "טמא" או "טמאה"? והרי בכל פעם היה צריך להיות כתוב: "אשר איננה טהורה"?

אסביר לכם זאת על פי משל - נענה המגיד ואמר - בעיר אחת גר יהודי עשיר מופלג, ועם זאת היה האיש גם תלמיד חכם גדול. תורה וגדולה במקום אחד. בשכנותו גר יהודי פשוט ועם הארץ, עני ואביון, שנודע בכינויו: "יוסל בור" יום אחד התדפק הלך על דלתו של הגביר. פתח המשרת ושאל אותו מה רצונו. מחפש אני את כתובתו של ר' יוסף הגר ברחוב זה, ענה ההלך. - מי? פרץ המשרת בצחוק גדול - ודאי מתכוון אתה ליוסל בור! ובכן הנה כאן מתגורר הוא, בבקתה העלובה ממול... שמע בעל הבית את דברי משרתו

ונזף בו: האם אינך מתבייש? להעליב שכן בפני אדם זר בכינויי גנאי, אין זה נאה! לאחר כמה ימים התדפק על דלתו של הגביר שדכן, ובקש להתראות עם בעל הבית. השכן – אמר השדכן – ר' יוסף שלחני אליך, ברצונו להציע את בנו הבחור כחתן לבתך... מי??? צעק בעל הבית בקול גדול – יוסל בור? שאני אשתדך עם יוסל בור? צא מעלי ואל תוסף לבוא אלי בהצעות כגון אלה... סלח אם אעז ואשאל – פנה המשרת אל אדוניו - לפני ימים מספר גערת בי על שאני מכנה את השכן בכינוי: "יוסל בור", והנה עכשיו אני שומע את אותו כינוי מפיק? ודאי – השיב בעל הבית – כאשר בא יהודי ושואל מה היא כתובתו של השכן, אין זה נוגע לנו, ואין מקום לספר "בתארו" של השכן. אולם כאשר מציעים לי שידוך את בנו, צריך אני להודיע מפני מה אין שידוך זה ראוי לנו... כן הוא גם הנמשל – סיים המגיד מדובנא – כאן מונה לנו התורה אלו חיות ובהמות נכנסו לתיבת נח, אין זה מעניינינו לדעת מי מהם טהורה ומי מהם אינה טהורה, משום כך שינה הכתוב והאריך בלשונו, כדי ללמדנו חומר דיבור שאינו ראוי. אולם בשאר המקומות, כאשר מדובר בשמירת נפשו של יהודי ממאכלים אסורים, שם אין צורך להשתמש בלשון עקיפה ועדינה, אלא יש לומר בכל חומר הדין: דבר זה "טמא הוא לכם"!!!

מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה, (ז,ח-ט) (הרב זליג ברנשטיין)

פסוק זה מלמדנו ששום בעל חיים לא יכול היה להיכנס אל התיבה, אלא אם כן היה לו בן זוג.

המדרש מספר כי השקר ביקש אף הוא להיכנס אל התיבה, ומשום כך הוא חיפש לו בת זוג. בראותו את האמת הולכת בדרכה אל התיבה הוא ביקש להצטרף אליה. הוא אמר: "הבה ניכנס ביחד; את מפורסמת בגללי, ולכן אני בן זוג ראוי לך." האמת הסכימה; ואולם כאשר הם התקרבו אל התיבה החל השקר לחשוש שמא נח לא יקבל אותו, ולכן ביקש מן האמת את אדרתה, כדי שלא יזהו אותו. "את אינך צריכה אדרת", הוא אמר לאמת, "כיוון שכל אחד יכיר מיד בכך שאת אמת". האמת הסכימה, ושניהם הוכנסו אל התיבה. אחרי המבול יצא השקר מן התיבה אך הוא לא השיב לאמת את אדרתה. ומאז ועד היום לובש השקר את אדרתה של האמת, ומשום כך לא פעם קשה לזהות אותו.

"ויבואו אל נח אל התיבה שנים שנים" (ז,טו)

מובא במדרש שוחר טוב תהלים ז': כי בשעה שאמר הקב"ה לנח שיכניס לתיבה שניים שניים מכל מין ומין, בא השקר ורצה להיכנס גם הוא לתיבה. אמר לו נח, כי אינו יכול להיכנס, משום שאין לו בן זוג, וה' אמר לו שניים שניים יכנסו. הלך השקר וחיפש לו בת זוג, והנה פגש ב"מזל הרע", שמכלה ממון האדם. שאלה אותו: "מהיכן אתה בא?" "חוזר אני מנח", ענה השקר, "ביקשתי להיכנס לתיבה, וסרב לי משום שאין לי בת זוג" "ומה תיתן לי, אם אנשא לך?" "כל מה שארוויח אני בשקר, אתן לך! הסכימה המזל הרע ונכנסו

יחד אל התיבה. ואכן, כאשר יצאו מהתיבה, אחרי המבול, קיים השקר הבטחתו, וכל מה שהרוויח – נתן לה, והפסידה...

וזה מה שנוהגים העולם לומר: "מה שאדם מרוויח ע"י השקר, מפסיד הוא ע"י המזל הרע"...

וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד (ז,כג) (הרב צ. מנדלסון)

רש"י בפרשת עקב על הפסוק "ואת כל היקום אשר ברגליהם" פירש: זהו ממונו של אדם שמעמידו על רגליו.

ויש לדון, מדוע העניש הקב"ה את אנשי דור המבול בשני עונשים - מיתה וממונו. והלא אמרו חז"ל דאין אדם מת ומשלם. והתוספות במסכת ע"ז דף ע"א כותב שגם אצל גויים יש את הדין של "קים ליה בדרבה מיניה", ואם כן, כיון שהיו חייבים מיתה, איך יתחייבו גם ממונו, שאבד כל היקום שהיה להם. ומתוך הרב רחמים ניסים יצחק פלאג'י בספרו "חלק יפה" שההלכה היא "שקים ליה בדרבה מיניה", אומרים רק כאשר אדם חייב מיתה בידי אדם אבל במיתה בידי שמים אין את הדין הזה, כפי שאומרת הגמרא במסכת כתובות דף ל' שאין הלכה כרבי נחוניא בן הקנה, שהיה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומים. והואיל והמבול הוא מיתה בידי שמים לכן אבד גם ממונם.

וישלח את העורב ויצא ושוב וגו' (ח, ז).

וברש"י ולא הלך בשליחותו. אומרים בשם מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל: בש"ס מצינו כמה פעמים (ראה ביצה דף כא; חולין קכד ועוד) כשאמורא אחד שואל את חברו איזה דבר והוא רוצה להתחמק מלתת תשובה אומר לו: "עורבא פרח" ומפרש רש"י – השיאו לדבר אחר, ולכאורה מה שורש המליצה הזאת? אלא הכוונה היא, כשם שהעורב לא הביא שום תשובה לנח, כך אין לך לצפות ממנו לתשובה.

"וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה". (ח' ח) "נר לשולחן שבת"

נח מנסה לברר אם אפשר כבר לצאת מהתיבה. הוא שולח יונה וכשהיא חוזרת עם עלה זית הוא יודע שאפשר - "וידע כי קלו המים". את העלה היא מביאה מארץ ישראל, מהר הזיתים או מגן עדן, שם לא ירד המבול. והתמיהה עצומה, איך נח שנמצא בהרי אררט, מרחק עצום מארץ ישראל יכול לקבוע לפי עלה זית שהובא מארץ ישראל שהוא יכול לצאת מהתיבה, וכי אם בארץ ישראל הרחוקה קלו המים אזי באררט אפשר לצאת סוף סוף מהתיבה?! צריך לומר שנח עשה הכל בחוכמה נפלאה! לנח הייתה בעיה קשה: אין הוא יכול לדעת מתי לצאת מהתיבה, אף אם רואה הוא שהאדמה מסביב התיבה התייבשה, אין הוא יכול לדעת מה קורה בשאר העולם, והרי הוא צריך לפזר את החיות על שטח עצום, לפי מקום גידולה וטבעה של כל חיה וחיה. אלא נח יודע שהמקום היחיד

בעולם בו נמצאת צמחיה חיה הוא ארץ ישראל. נח גם יודע היכן הוא נמצא, בהרי אררט. כדברי הפסוק "שנראו ראשי ההרים", וממילא הוא יודע בדיוק מה המרחק בינו לארץ ישראל.

כעת נבין מדוע נח שולח דווקא יונה שהיא ציפור חלושה ולא נשר אדיר כח שעף אלפי קילומטרים ללא מנוחה. הוא שולח את היונה לארץ ישראל. והיה, אם היונה תצליח להגיע ולחזור לתיבה, הרי זה סימן שאפשר לחנות בדרך, כי הרי אין בכוח יונה לעבור דרך כה ארוכה, מאררט עד ארץ ישראל בטיסה אחת, היא חייבת חניות ביניים. וכך, אם היונה תחזור עם עלה מארץ ישראל, זה סימן שקלו המים, זה סימן שיש בדרך אדמה שאפשר לנוח עליה. עלה הזית הוא לא הסיבה ליציאה מהתיבה, אלא הוא רק סימן שהאדמה מאררט לארץ ישראל התייבשה, ובשטח ענק כזה אפשר לפזר את החיות. לכן בפעם הראשונה שהיונה נשלחת ונכשלת אומרת התורה "ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה" - הבעיה היא במציאת מנוחה ולא במציאת העלה. והדברים מדויקים בפרשה הפלא ופלא.

עלה זית טרף בפיה (ח,יא) (זרחיה ליאור)

עלה זית טרף בפיה: מה מבשרת ומה דורשת היונה מנח בהביאה לו עלה זית בפיה?

כדי להבין יש ללכת לפרשת בראשית שם האדם ואשתו תופרים מעלה התאנה חגורה למותניהם מן הבושה שנפשם קלקלה מאכילה מעץ הדעת, וזה לפי הדעה שהיה עץ הדעת, תאנה. ויש גם שמסבירים שיש בתאנה מעין ריבוי של תאוה. ונח שמרגיש שאחרי המבול תהיה לו משימה לתקן את העולם המעוות, אי לכך מכניס לתיבה ע"פ המדרש איחורי תאנים. אך היונה מביאה לנח במפתיע עלה זית ולא עלה תאנה, מדוע?

יש הבדל עצום בין תאנה לזית.

התאנה - אפשר לאכול את פריה כולו כמות שהוא ללא כל הכנה ובכלל היא פרי א-לוקי.

הזית - הוא כשלעצמו נוקשה ומר יש בו גרעין וכדי להפיק את השמן את האור ואת המתיקות יש להתאמץ, יש לכבוש הזית כדי לאכול או לכתוש הזית כדי להפיק את השמן.

ואותו הרעיון רצתה היונה ללמד את נח, אתה נכנס כעת לעולם חדש, יש כעת לקום ולפעול במאמץ אנושי להשגת יעדים לתיקון העולם. ולמרות החידלון שראית בצאתך מן התיבה אתה אכן מסוגל בכוחות משותפים להאיר את החושך ולתת לעולם תקווה לאור ולטוב. ולמרות שהמדרש אומר - שרמזה לו שעדיף מזון מר מאת ה' ממזון מתוק מבני אדם אך אדם שלוקח את מעשה ה' (זית) ומפתח אותו ומפיק ממנו שמן למאכל ושמן למאור זה כבר שותף במעשה בראשית וזה רצון ה', נח! עזוב את איחורי התאנה וקח את הזית ממנו תבוא הישועה והתיקון לעולם כולו. והרמז שהאור הגנוז בה לידי ביטוי דווקא בנרות המנורה הדולקים בעיקר בשמן זית זך.

עלה זית טרף בפיה (ח,יא) (הרב יוסף ברוק)

לאחר חודשים ארוכים בתיבה פורשת היונה כנפיים ויוצאת לעולם. מן הסיור הראשון היא שבה בידיים ריקות, אך בפעם השנייה עלה זית טרף בפיה. חכמינו ראו בכך מסר לנח: "יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם" (לשון רש"י מהמדרש). לאוזן רגישה יש כאן משהו צורם, לאחר שנה שלימה שבה נח מפרנס ומקיים אותה, זוהי התודה? זה הזמן להביע זאת? משהו כאן דורש ביאור נוסף. יש מקום לומר כי רצתה היונה לומר לנח "אתה הרי נבחרת מעולם של רשע, חמס וגזל, התפקיד המוטל עליך ועל משפחתך הוא להקים עולם של יושר ואמת, בו גם תחרות תישאר בתחומי היושר וההגינות". זה יהיה עולם אחר, שונה ומושלם. אך איך עושים זאת? כיצד מגיעים לאידיאל הנפלא? זוהי תשובת - בשורת היונה: אם נדע ונבין כי המזונות שלנו הם מידי הקב"ה, לא ניגע במה ששייך לזולת, ואיש לא ייקח את שלנו. הרי בטלו השקר, הגזל, הקנאה והרמאות. הרי הכל מידי שמים. גם אם זה לעיתים מר, הרי זה מדויק ומדוד מאת היושב במרומים. אך אם יהיו מידי בשר ודם - אפילו אם מתוקים יהיו, הרי הכישלון מובטח, והעולם ישוב למצבו לפני המבול. אם כן אין כאן קנטור או ציניות, יש כאן תובנה נפלאה, אדם החי בידיעה כי "אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלא נימא" (כשערת ראש!) כי המזונות מיד הקב"ה. לעולם לא יגיע לגזול ולחמוס את הזולת. כך יהיה לבו שקט ורגוע, וכל חייו שלווים ומלאי שמחה. ולואי יהא חלקנו עמהם.

צא מן התבה אתה ואשתך אתך וּבְנֵיךָ וְנָשֵׁי בְנֵיךָ (ח,טז) (הרה"ג דוד כהן שליט"א)

זה שאמר הכתוב: "הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך בי יכתרו צדיקים כי תגמל עָלַי" (תהילים קמב,ח)

אחריות – (במדרש תנחומא, בראשית סימן ט') "צא מן התבה", זה שאמר הכתוב: "הוציאה ממסגר נפשי", שהיה נח סגור בתיבה. אמר רבי לוי: "כל אותן שנים עשר חדש לא טעם טעם שינה, לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות. יש בהמה שאוכלת לשתי שעות בלילה, ויש אוכלת לשלשה. תדע לך, שלא טעמו טעם שינה, דאמר רבי יוחנן בשם רבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי, פעם אחת שהה נח לזון את הארי, הכישו (הכהו) הארי ויצא צולע, שנאמר: "וישאר אך נח". כתב ה"אבן עזרא" בפירושו על התורה "ויזכור א-להים את נח". גם בניו והנשים בכלל נח ש"הוא העיקר": כיון שהוקשה לו מדוע לא הוזכרו בפסוק בניו והנשים מלבד נח? והלא אף הם היו שותפים פעילים לפעילות השוטפת של התיבה על כל יושביה. ומדוע זכה נח להיות עיקר יותר מבניו והנשים?

לכשנביט בסיפור שמסמך המדרש המוזכר יתכן ששם נמצא את התשובה, וכך מספר המדרש: פעם אחת שהה נח לזון את הארי, הכישו הארי ויצא צולע! מדוע פגע הארי דווקא בנח ולא בבניו שהיו אמונים כמוהו על מזון החיות? אלא שהארי חיפש את האחראי! את הנושא באחריות ולא רק את מבצעי המטלות. האחריות היא אחת המידות

הדגולות שמעידות על אצילות וגדלות נפש. עדים אנו, מעשים בכל יום לפעילות ברוכה המתבצעת בהמון ארגונים, וארגוני חסד שונים, עסקנים לרוב, נמרצים ביותר, שמקדישים רבות מזמנם למען הזולת, וברגעים של אמת נוטלים הם על עצמם אחריות לא קטנה והתחייבויות גדולות על דברים שפעמים לא קשורים אליהם כלל וכלל, וזאת מתוך תחושת אחריות לכלל ומתוך דחף פנימי של שליחות קודש למען הזולת, וכבר אמרו חז"ל: "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים!" והנה לימדונו חז"ל בתלמוד כי שניים הם שגדולתם מכפרת על חטאיהם: חכם וחתן! חכם כשעולה לנשיאות, וחתן בשעה שנושא אישה נמחלים להם כל עוונותיהם. ובמה יפה כוחה של גדולה זו לגרום להם למחילת עוונות? לכשנבחין נגלה כי גם הנישואין וגם הנשיאות, נושאים בכנפיהם נטל אחריות בל ישוער. הנשיא מתחייב לשאת בעול עדתו לצאת ולבוא לפנייהם, בעוד החתן מתחייב לזון את אשתו ואת בניו.

"אחריות!" בזכות נטילת האחריות עלה זכרונו לפני ה': "וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נַח וְאֶת כָּל הַחֵיהָ וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבֵה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיֵּשְׁכוּ הַמַּיִם" (בראשית ח,א)

"ויאמר אלוקים אל נח ואל בניו אתו" (ט,ח) (מעין השבוע)

בן עשרים וחמש שנה היה הגאון רבי משה פיינשטיין כאשר נקרא מרבנות אוזדה לכהן כרבה של ליובן שברוסיה, בעיצומה של המהפכה הבולשביקית. השלטונות התאנו לכל דבר שבקדושה, רדפו את הדת ושומריה באף ובחמה. השוחט נאסר והוגלה לסיביר. משכורתו של הרב עוקלה, הוא וביתו נידונו לחיי רעב. כל זה לא שבר את רוחו, והרבנית אימצה את ידיו. מוכנה הייתה לסבול חרפת רעב, לרעוד מכל נקישה בדלת, לפחוד לילה ויומם, לדעת שבעלה עלול להיאסר בכל רגע בעוון פעילות בלתי חוקית. הוא המשיך ללמוד וללמד, להורות ולערוך חופות. כאשר נסגרה המקווה בפקודת השלטונות - בא בדברים עם הקבלן שבנה את הבריכה המקומית. תמורת שלמונים נכבדים ותחינות נרגשות הכשיר הקבלן בסתר אוצר של מי גשמים שהשיק לבריכה והפך אותה למקווה טהרה כשרה. השלטונות ניאותו להקצות שעות רחצה נפרדות לנשים בלא שידעו את סוד המקווה, וכך הציל הרב הצעיר והמסור את קהילתו מאיסורי כרת חמורים ונוראים. רדיפות השלטונות גברו, הם החליטו להפקיע את דירתו של הרב. שמש בית הכנסת, שהתגורר עם שבעת ילדיו בחדרון צר בירכתי בית הכנסת, ניאות לחלוק את החדרון עם משפחת הרב, שמנתה שלושה ילדים רכים וחותן קשיש. וכאשר בחור ישיבה ערירי חסר תעודות, שנרדף על ידי הבולשת הסובייטית, ביקש מקלט - הציע לו הרב את חדרו, והוא היה בו המשתכן השישה עשר! והכל ידעו מה יהא השלב הבא במלחמת הטומאה בקדושה. מאסר היה שאלה של זמן. אבל זה לא הפחיד ולא הרתיע. "יהודי הוא חייל במערכה, וחייל אינו בורח משדה הקרב", אמר בנחישות.

יום אחד נפלה הידיעה כרעם ביום בהיר: הרב עוזב! הוא גישש בדבר האפשרות לעלות לארץ ישראל, ונענה בשלילה. מאמריקה נענה בחיוב, והשלטונות שמחו לאשר את יציאתו.

להפטר ממנו. משלחת של יהודי העיר באה להתחנן שיישאר, לבקש שלא יעזוב. חרף הקשיים, על אף הסכנות. "קשיים לא הרתיעוני", ענה הרב נחרצות, "וסכנות אינן מפחידות אותי. דומני הוכחתי לכם זאת בשנים האחרונות!" "אומנם כן", ענו. "לפיכך אנו שואלים מה נשתנה, מה הביא לנקודת השבירה". "נקודת שבירה?! תמה הרב. מי דיבר על נקודת שבירה? המצב, פשוט, השתנה. גורם חדש נכנס לתמונה". "מהו?! שאלו בפליאה. "ילדי גדלו, ועלי לדאוג לחינוכם", השיב. "מבינים אתם, יהודי הוא חייל במערכה. וחובתו העליונה - לדאוג לחינוכם היהודי המושרש של בניו! כל השאר - בעדיפות שנייה"... והוא הציל את בניו - והאיר ליהדות ארצות הברית ולכל העולם שנות יובל ויותר.

מעשה שהיה הוא, ותמיד חתרתי למצוא לו מקור. ככלות הכל, על כף המאזניים האחת שלושה בנים ועל כף המאזניים השנייה קהילה שלימה. מי יכול להכריע בדיני נפשות. הגאון הכריע. ולא רק הוא: בשעתו התמנה הגאון רבי יואל קלופט זצ"ל לאב בית דין בבאר שבע. לא הייתה זו באר שבע של היום. הוא ריכז וגיבש את בני הקהילה, דרש ולימד והדריך ופסק, ובנה מקווה טהרה משוכללת. אך כשילדיו גדלו וחשש לחינוכם, הורה לו הרב מבריסק, מרן הגרי"ז זצ"ל, לעזוב הכל ולעקור למקום תורה!

מה המקור לכך? ומצאתיו בפרשתנו. נח, אמרו חז"ל, לא פעל בהשבת דורו בתשובה כאברהם אבינו. נשמעת כאן נימת ביקורת על מי שהתורה מעידה שהיה צדיק תמים. ובעל ה"כתב סופר" כתב להצדיק את הצדיק. היה ביניהם הבדל: לנח היו בנים... וכשיש לו לאדם בנים - עליו להשקיע כל מעייניו בחינוכם! ועינינו הרואות, שאמנם הצליח! "ויאמר אלוקים אל נח ואל בניו אתו, שארבעתם נביאים". הדור כולו נמחה, ובנים אלו הקימו עולם, היוו תשתית לאנושות החדשה!

כמה לקח יש בדברים. כמה חובה מטיילים הם על ההורים: חובתנו הראשונית, כלפי ילדינו היא. להצילם מאוירת הרחוב, ולחנכם לתורה ולאמונה!

טעם של הוד (הרב אברהם ישראל פרידמן)

ויחל נח ויטע כרם. עשה עצמו חולין שהתעסק בנטיעות (רש"י)

מה היה בעצם חטאו של נח עד שנחשב ל"ויחל נח" ונהפך ל"איש האדמה" במקום "איש האלוקים" (ראה מדרש) כאשר יצא מהתיבה והתעסק בנטיעות?

מה פרשה של פרשה?

כה דיבר בקדשו "המשגיח" רבי ירוחם ממיר:

"כי אמנם עצם נטיעת הגפן היה מן הצורך, כי כן היה מצווה מאת השם יתברך לקחת אתו להכניס זמורות לנטיעת גפן, אלא שעל-ידי שהקדים זו לאחרות בזה הוא שנעשה חולין. הנה אנחנו רואים, כי לדבר שהאדם מקדים עצמו - שמה הוא נמצא. במה שמקדים, מכירים אותו אם הוא קודש או חולין" (ספר 'דעת תורה' עמוד ס"א)

אבל דומה, שאפשר לשפוך תבלין מתוק כל-כך על הדברים.

כולנו מרגישים את זה במוצאי היום הטהור. אנחנו צמאים כל-כך להישאר שם, בשמי-שמיים. גבוה מעל גבוה. הצעקה של ה'שמע' - אותה שואג כל עם ישראל בבני-ברק ובמושב ברק, בכל הקיבוצים - עודנה מהדהדת בראש שלך, וקשה לך לפרוש. אתה מרגיש צורך להטביע חותם. להיות שם עוד קצת. להישאר על אש גבוהה עוד שעה. להחזיק חזק-חזק.

משל למה הדבר דומה?

ערב חתונה של האח בן-הזקונים. החליפה מוגמרת בצורה מוקפדת; החולצה צחורה כשלג. ופתאום, כמו בכל בית יהודי, מגיע הילד עם שאריות הגבינה, ומכתים את המכנסיים. כל-כך לא מתאים עכשיו, כל-כך מוכר.

אם עבריייה צדקנית - כך שמעתי - התבטאה בסגנון זה על מוצאי יום הכיפורים: "לא כדאי ללכלך את הנשמה על אכילה של תענוג!"

לכל אחד בשנה יש רגעים יום-כיפוריים. זה יכול להיות גם שבת סתמית, שהיא בבחינת "יום יום חג". אנחנו יכולים לשמר עוד קצת. לא לברוח. לא לעבור מעבר חד וחרוף בין קודש לחול.

מותר לך להישאר עוד רגע תחת אווירת הרוממות. "מחיל אל חיל" בלשון חכמינו. אל תנוס כמו הגוי המבעט בסוכה (עבודה זרה ג, א).

"תיבת נח" - הלא כבר נכתב מעל בימה זו פעם - איננה רק מקום של מגננה. היא עולם בפני עצמו. טריטוריה. מהגאון המופלא רבי שמואל-יעקב בורנשטיין זצ"ל שמעתי כי התיבה מכוונת לסוכה. מעון קודש.

זהו המסר של תיבת-נח: אתה מרגיש שמור באטמוספירה הקדושה הזו, הנעלית הזו, אז כשאתה יוצא ממנה, שמור אתך עוד כמה רגעים קסומים של "תיבת נח". תישאר עוד קצת ב"תיבה". אל תעבור מיד ל"ישן". אל תהיה "איש אדמה".

וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׁמָלָה וַיְשִׂימוּ עַל שְׂכָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֲרֹת אֲבֵיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֲרֹת אֲבֵיהֶם לֹא רָאוּ (ט, כג)

"וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת" נשאלת השאלה: מדוע נקטה התורה לשון יחיד וַיִּקַּח ולא לשון רבים: "ויקחו"? ומבאר רש"י: "לימד על שם שנתאמץ במצווה יותר מיפת".

הנצי"ב מוולוז'ין מבחין בין העשייה של שם לשל יפת וכך הוא כותב: ראה דלכן לקחו שניהם, משום דלא היה אפשר לכסותו בכבוד אם לא שיעשו שניהם, ואם היה אפשר לעשות ביחיד לא היו עושים שניהם אלא שם לבדו. ולא משום שהרגשו של שם היה חזק יותר, אלא משום דשם היה הרגשו משום מצווה, והכלל במצווה שטוב לעסוק בעצמו יותר מבשלוחו.

מה שאין כן יפת שהרגשו היה מצד שכל אנושי, שלא יהיה האב מוטל בביזיון, על כן אין שום שכל אנושי נותן לעשות בעצמו, ומה לנו אם ע"י עצמו או ע"י אחר.

ומסקנתו: והיינו דכתיב: "ויקח שם", ולא כתיב וייקחו שם ויפת, אלא מתחלה ניסה שם בעצמו ליקח אולי יוכל לכסות, וכאשר ראה שלא יהא נעשה יפה הצטרף יפת גם כן.

חז"ל מבארים גם את ההבדל העצום בשכר המצווה: לכך זכו בניו של שם - אנחנו, להתכסות בציצית ובניו של יפת לקבורה במלחמת גוג ומגוג לעתיד לבוא. אנחנו זכינו וזוכים בכל יום למצווה השקולה כנגד כל המצוות ואילו יפת יזכה בשכר רק לעתיד לבוא... מדוע? כיוון שלהקב"ה יש חשיבות מיוחדת למצווה שאדם מתאמץ בה! רואים כמה חביבות יש להקב"ה שאדם מתאמץ במצווה - כיוון שהוא נקשר אליה יותר מכיוון והתאמץ בה...

משל למה הדבר דומה: לאב שהיה לו בן עצלן וכל יום היה קם בשעות הצהריים ויושב בטל. משכלו הקיצים הודיע האב לבנו כי ממחר הוא מתחיל לעבוד ולא מעניין אותו במה... למחרת, הבן קם כהרגלו ומיד נזכר בדברי אביו, הוא ניגש לאמו ובתחנונים ביקש ממנה 100 שקל שאותם יראה לאביו כשכר עבודה שהרוויח היום. האם ברחמיה נתנה לו. משהגיע האב לביתו קרא לבנו ושאל: "נו... הלכת לעבוד היום?" הבן שלא רצה לשקר, שלף את 100 השקלים והראה לאביו. האב לקח את השטר וקרע אותו לגזרים... למחרת חזר הדבר שוב על עצמו, הוא ניגש לאמו ובתחנונים ביקש ממנה שוב 100 שקלים והאם ברחמיה נתנה לו. משהגיע האב לביתו ביום השני קרא לבנו ושאל: "נו... הלכת לעבוד היום?" הבן שוב שלף את 100 השקלים והראה לאביו. האב לקח את השטר וקרע אותו לגזרים... למחרת חזר הדבר שוב על עצמו, הוא ניגש לאמו ובתחנונים ביקש ממנה שוב 100 שקלים אך הפעם לא היה מה לתת לו. משלא נמצאה בררה הציעה האם שירד לירקן ויבקש לעבוד במשלוחים עד שהאב יגיע... הוא ירד בזריזות והספיק לבצע 5 משלוחים שזיכו אותו ב- 100 שקלים... כולו נוטף זיעה ומותש הגיע הביתה... האב נכנס אחריו, קרא לו ושאל: "נו... הלכת לעבוד היום?" הבן שוב שלף את 100 השקלים והראה לאביו. האב לקח את השטר ובא לקרוע אותו לגזרים... הבן התפרץ וצעק: "אבא לא!!!!" האב חייך ואמר: "היום הלכת לעבוד!"...

כן הוא הנמשל: אדם שמתאמץ במצווה היא הופכת להיות חלק ממנו מצווה שכזו שווה אצל הקב"ה הרבה מאד!!!

איך בודקים אם ההנאה היא חיובית? (ט,כ-כה) (אברהם לוי)

איך בודקים אם ההנאה היא חיובית?

וַיְחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיֵּטַע כֶּרֶם: וַיֵּשֶׁתּ מִן הַיַּיִן, וַיִּשְׁכַּר, וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלֵה... וַיִּיקֶץ נֹחַ מִיַּיִנוֹ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: וַיֹּאמֶר אֲרוּר כִּנְעָן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחִיו: (בראשית ט' כ' כ"ה).

את הסיפור של "נח והיין" כולנו מכירים עוד מהגן של ציפי ושושי, אנו נפגשים את כל שנה בבית הכנסת בקריאת התורה, ואנו יכולים לדקלם אותו גם מתוך שינה. אך למרות בקיאותנו הרבה בסיפור הזה, לא הרבה שמים לב לכך שיש כאן נקודת חן מעניינת ומחכימה עד מאוד המאלפת אותנו בינה ועצה, וחובתנו להתבונן במסר הטמון בה.

אך טרם נמשיך - נצהיר! אין ספק שנח היה אדם גדול, הרי הוא היה בדור מלא פשע ורשע - ולמרות זאת הוא הצליח לשמור על עצמו ולא להיגרר אחר החברה ופשעיה, ברור שנח היה הרבה יותר רוחני מאתנו - ולא לחינם נאמר עליו הפסוק בראשית "וַיִּחַן נֹחַ מִצֵּא חֵן בְּעֵינֵי ה' (בראשית ו' ח'). ומה שנכתוב על נח בהמשך המאמר - דברים שמעוגנים בחז"ל, זה לא נכתב חלילה מתוך זלזול, אלא רק כדי להפיק לקחים ולהתרומם בעבודת ה'.

ובכן, המבול תם ונדם, התיבה נוחתת על הרי אררט, נח יוצא מהתיבה ונוטע כרם - ונעשה לו נס וכבר באותו יום הכרם הניב ענבים עסיסיים (תרגום יונתן ט' כ'), נח בוצר את הענבים ועושה מהם יין משובח - ושותה מהיין יותר מהמידה (בראשית רבה ל"ו ג'), עד שדעתו משתבשת עליו (רד"ק ט' כ'). במדרש מובאים תיאורים מאוד קשים על נח באותו זמן, ואלו הן: נח היה מרקד כקוף - התלכלך בטיט ורפש - התגולל בקיאו ובמימי רגליו (ילקו"ש ס"ז, מדרש אגדה ט' כ"א ד"ה וישת). באותו זמן נח גם עבר השפלה גדולה, "חם - וכנען" התעללו בו בצורה קשה ומרושעת (מחלוקת רב ושמואל בסוג ההתעללות סנהדרין ע' ע"א), ויש שביארו שכנען הזיק את נח על ידי "כישוף" (ספורנו ט' כ"ב), ולמרות שנח היה ער באותו זמן שבוצעה בו ההתעללות, מחמת שיכרותו הוא לא היה בהכרה שכלית כדי להגיב (מלבי"ם ט' כ"ד). עבר זמן מה, יינו של נח פג ודעתו החלה להתיישב, הוא מתחיל לעכל את מצבו העגום ואת מה שעשו לו "כנען וחם", אך את הנעשה אין להשיב - וכל מה שנותר זה רק לקלל ולהעניש את כנען ואת חם על שזלזלו בו והזיקו לו.

עד כאן הסיפור ההיסטורי - והטרגדיה הנוראה שעברה על נח באותו זמן, ועל פי דרך "הרמז" אנו למדים מכאן מוסר השכל עצום לדורות, ומגלים כאן את ארבעת השלבים שעוברים על האדם החוטא:

וַיִּשְׁתֶּה - האדם נמשך לכל מיני תאוות מותרות והוא מחזר אחר הנאות העולם הזה, אוכל טוב ומוצלח, יין עסיסי ומשובח, מעמד חברתי מנופח, הוא שוקע בהבלי העולם הזה והופך את נשמתו האצילית - לגשמית וגסה, ולאט לאט מתפתח אצלו מצב של...

וַיִּשְׁכַּר - הוא מתמכר להנאות כמו שיכור המתמכר ליין, הוא נהיה עבד נרצע לתאוה ולא מסוגל לשלוט במצב, הוא מוכן להקריב למען התאוה את ממונו, את הנימוס והערכים, את אשתו ואת הילדים והשכנים...

וַיִּתְגַּל - האדם מתגלגל כך כל החיים - עד שמגיע עת פקודתו והוא עולה בסערה השמימה, ואז... וַיִּיקֶץ נֹחַ מֵיֵינוֹ - האדם עולה לעולם האמת ומתפקח מיינו ומכל תאוותיו - ומקבל עיניים נכונות וקדושות, ואז הוא תופס שבסך הכל היה מדובר בתאוה מטופשת אשר לא הועילה לו כלום לעולם הנצח, ובעצם הוא בזבז את חייו לריק והפסיד במו ידיו

שכר נצחי. שהרי אם הוא היה מנצל את חייו כראוי ונותן לתורה לשלוט בו - ולא לתאוה, הוא היה מקבל על כל רגע ורגע מימי חייו שכר רם ונשגב. אך מחמת שהוא נגרר אחרי תאוותיו והפך אותם למפעל חייו, הוא עומד כעת בעולם האמת, דל ומדולדל ברוחניות ובשכר.

וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנָעַן - באותו זמן שהאדם יגלה באיזו מערבולת רוחנית הוא נמצא - הוא יבכה בכי מר על ההחמצה הגדולה של החיים ויקלל את יצר הרע קללות נמרצות, על כך שפיתה אותו והעסיק אותו בתאוות מטופשות והנאות חולפות - ומנע ממנו להשקיע בעבודת ה' להכין "צידה לדרך" לעולם הנצח.

עד כאן המסר של הרב נח על פי "דרך הרמז", והאמת היא שרבותינו היקרים כבר כתבו לנו את זה במילים ברורות, וזה תוכן דבריהם: אצל נח התקלה והאסון הגיעו דרך היין - אך האמת היא שזה לא קשור רק לשתיית יין, אלא כל מי שנמשך אחרי הנאות ותאוות - הרי הוא מאבד על ידי כך את עולמו, משום שהתאוה מתגברת עליו וטורדת אותו גם מהעולם הזה וגם מהעולם הבא (רבינו בחיי בראשית ט' כ'). ואם ישאל השואל: מה, באמת אסור ליהנות מהעולם הזה? האם התורה רוצה שנתנזר מכל תענוגות העולם ונמנע מעצמנו כל הנאה ופינוק? לא ולא! אין ספק שמותר לאדם ליהנות מהשפע המבורך שהבורא נתן לנו כאן בעולם, ולאמץ את דברי הגמרא שאמרה: "לעולם יאמר אדם בשבילי נברא העולם" (סנהדרין ל"ז ע"א). אף אחד לא מבקש ממנו לעזוב את הבית המשוכלל והמאובזר ולעבור לגור ביערות ומערות ונקיקי הסלעים, ולהתענות שם בחיק הטבע. רק מה, חובתנו להקפיד על שתי דברים עקרוניים. איזה שתי דברים?

(א) כולם יודעים שלאחר שנח יצא מהתיבה - הוא נטע כרם ענבים, אך לא כולם יודעים את המדרש הבא שכתוב בו כך: לאחר שנח יצא מהתיבה והחל בנטיעת כרם הענבים, בא לקראתו השטן ואמר לו: רצונך שניטע את הכרם ביחד - אני ואתה? הסכים נח לעצתו, ונטע את הכרם ביחד עם השטן (ילקוט שמעוני ס"ז). הבנתם מה הייתה השגיאה הראשונה של נח? במקום לגרש את השטן ולתת לו גט כריתות לנצח, הוא עשה אתו עסקים וניסה להיעזר בו.

(ב) נח שתה יותר מהמידה הנצרכת לו (בראשית רבה ל"ו ג'), לכן הוא הגיע לשפל שהגיע. אך אם הוא היה שותה כפי המינון שגופו יכול לספוג ולהתבשם - ולא מעבר לכך, הוא לא היה מגיע לאותו מצב.

אלו שתי הנקודות שראינו אצל נח, והם מלמדים אותנו יסוד גדול: יהודי יקר! מותר לך ליהנות מתענוגות העולם ומנעמיו. אך לפני שאתה מתפתה לכל הנאה שקורצת לך, תברר שתי נתונים: (א) מיהו הבחורצ'ק שעומד מאחורי אותה הנאה ומושך אותך אליה. האם יצר הטוב - או יצר הרע. ואם תגלה שידו של יצר הרע במעל וההנאה והתאוה אינם חלקים, אל תפתה לדבריו ואל תיכנס אתו לשותפות. (ב) גם אם מדובר בהנאה מותרת ונחוצה ומומלצת, תבדוק אם אתה מבצע אותה "במינון הנכון", ואינך חורג יותר ממה

שנחוץ לך. לדוגמא: יום אחד עלה בקרבו של מושיקו איזה קול פנימי ולחש לו: מושיקו הבונבון, תראה איזה מזג אוויר נעים, מה דעתך לצאת לסיבוב קצר בחוצות קריה? זה יועיל לך לבריאות הנפש, יפיג לך את הלחצים, ינסוך בך כוחות, הטיוול הזה משחרר... מאוורר... מושיע ומגן... מושיקו היקר! אתה רוצה לצאת לסיבוב וליהנות מהאוויר הנפלא שה' מפזר בעולמו? אין בעיה חמודי. אך לפני שאתה מפליג לדרכך, תבדוק מי עומד מאחורי ההצעה הזו. האם יצר הרע - או יצר הטוב. מה הכוונה? תבדוק האם מדובר במקום כשר ונקי שיאוורר אותך מבחינה גשמית - אך גם לא ישרוף אותך מבחינה רוחנית, או שמא מדובר במקום פרוץ ורצוף מקדושה והצניעות, והסיבוב שם עלול להכשיל אותך בפגם העיניים... בקיצור, תבדוק אם יצר הטוב עומד מאחורי ההצעה המפתה - או שמא יצר הרע. גם לאחר שהגעת למסקנה שהכל כשר ונקי ואין מכשול באופק, עליך לבדוק את עניין המינון. האם באמת אתה זקוק ליציאה הזו, לשחרר לחצים ולשאוב כוחות נפש ולהתאוורר, או שמא מדובר ביציאה מיותרת? אם תגלה שהיציאה נחוצה לך ותביא לך תועלת, צא לדרך. אך אם היא מיותרת כדאי לך להימנע ממנה ולהשקיע את האנרגיה הזו בעבודת ה'. אתה רוצה לאכול אוכל יוקרתי ולא שיגרת? מברוק! אין לתורה עם זה שום בעיה. רק אל תשכח לבדוק שתי דברים: (א) אם יצר הרע לא היוזם של התאוה הזו והוא חפץ להכשילך (בענייני כשרות המאכל, במסעדה מעורבת וכו'), (ב) תבדוק את המינון. האם אתה באמת זקוק להנאה הזו כעת, האם ההנאה הזו תועיל לך להבריא את נפשך ותשמח אותך ותרומם את כוחותיך בעבודת ה', או שמא מדובר בהנאה מיותרת מבחינתך "בגדר תאוה בלבד". לדוגמא: אכלת מנה אחת, הזמנת עוד מנה, כבר מיצית את ההנאה והשלמת את החֶסֶר שהרגשת, אם כן למה אתה מזמין כעת מנה שלישית... אם נעשה את החשבון הזה לפני כל צעד - נהפוך את החיים שלנו למקודשים יותר, וגם נקבל שכר על כל הנאותינו. שהרי השקענו בהם חשבון רוחני והפכנו אותם לעבודת ה', ועל עבודת ה' מקבלים שכר מלא בעולם הבא.

לאחר שהפנמנו את צורת החיים הזו שלמדנו מהרב נח, נפתרה לנו שאלה גדולה. כאן בפרשה אנו רואים שנוח שותה יין ומאבד את דעתו ורוקד כמו קוף וכו', ואילו בהמשך החומש כאשר יצחק אבינו שותה את היין שיעקב מגיש לו - לא ראינו שהוא התנהג כך. אדרבה, יצחק נשאר צלול בדעתו ובירך את יעקב ברכות נפלאות, והוא הסתדר עם היין מאוד יפה. כיצד זה יתכן? מה הסיבה לכך שאצל נח מחיר שתיית היין היה נורא, ואילו אצל יצחק היין לא השפיע עליו כלל לרעה? הוא אשר אמרנו. השותף של נח בנטיעת הכרם, היה השטן, והוא זה שדרבן את נח לשתות את כמויות היין, וכאשר יצר הרע מעורב בתמונה ומדרבן את התאוה, אין פלא שלא יוצאים מזה דברים טובים. אך אצל יצחק אבינו היין היה בקדושה ובטהרה, ללא קשר עם היצר הרע. [מבואר בחז"ל שהמלאך הביא את היין הזה ליעקב - ויעקב הביא את היין ליצחק (תרגום יונתן כ"ז כ"ה)]. וכאשר המניע קדוש וטהור ושתיית היין נעשית בשביל דברים טובים (כדי לברך) ומאחוריה עומד יצר הטוב, אזי היא הופכת לקדושה ומבורכת - ואין אתה שום בעיה.

דבר נוסף, אצל נח ראינו שהוא שמה למעלה מהמידה. זה פלא שהוא הגיע לאן שהגיע? מצד שני יצחק אבינו שמר בשתייה על איפוק, מובא בחז"ל שיצחק שמה את היין עם הפסקות - מתוך שליטה ובקרה, כדי לא להיות גרגרן (משך חכמה בראשית כ"ז כ"ה). וכאשר יש בקרה על ההנאה והמינון שלה, ניצלים מכל מכשול.

אם כבר העלינו כאן את נושא "הנאות העולם" והשכלנו להבין מתי ההנאה היא בריאה ומותרת - ומתי היא פסולה ומסוכנת, כאן המקום להשלים עוד פרט בעניין. יש בתורה מצווה יקרה שנקרא "קדושים תהיו" (ויקרא י"ט ב'), וביאורה כך: עשו כל מה שאפשר, כדי להבטיח שתמיד "קדושים תהיו", ולא תיפלו חלילה באיזו עבירה (של"ה פרשת קדושים תורה אור ב'). במילים אחרות, האדם מצווה לעשות לעצמו כל מיני סייגים וגבולות נוספים מעבר למה שה' אסר עליו, כדי לשמור על עצמו ולהימנע מנפילה רוחנית חלילה. זה מה שעומד מאחורי הציווי "קדש עצמך במותר לך" (יבמות כ' ע"א). משום כך מוטל על האדם להתאמץ למען בורא עולם ולהקריב מעצמו עוד קצת, ולפרוש מכל הנאה שאינה נחוצה לו ולא תורמת לו כל תועלת אמיתית.

שיכור (פרפראות לפרשת נח)

מובא במדרש שבשעה שנח נטע את הכרם בא השטן ואמר לו שהוא רוצה לעזור לו, והסכים נח, ושפך השטן 4 מיני דמים של בעלי חיים, כבש אריה חזיר וקוף, זה רמז על דרכו של השיכור, בבקבוק הראשון הוא כמו כבש עדיין מרגיש רגוע ושמה, בבקבוק השני הוא כמו אריה שרוצה לתקוף את כולם, בבקבוק השלישי הוא כמו קוף שקופץ ומרקד, ובבקבוק הרביעי הוא כמו חזיר שמתגלגל באשפה.

הוא היה גיבור ציד לפני ה' (י, ט) (אוהב תורה)

ידועים דברי רש"י: "נתכוון להקניטו על פניו... מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרוד בו".

רש"י הירש חולק. לדבריו, המלים "לפני ה'" תמיד מציינות דבר שנעשה בהתאם לרצון ה'. אם כן, יש צורך לחפש הסבר(ים) מדוע מתואר רשע כנמרוד כ"גיבור ציד לפני ה'". המלבי"ם מסביר שכל אנשי אותו הדור התפלאו על כוחו העצום של נמרוד, שהצליח להכניע ולהתגבר על בעלי חיים כמו אריות, דובים וכו', וייחסו את כחו וגבורתו ליכולת על-טבעית/א-לוקית, ונמרוד מצדו עודד גם הוא את התפיסה הזאת. יתר על כן, הוא הקריב קרבנות ("לפני ה'") כדי לשכנע את כולם שהוא מנהיג דתי ואדם ערכי ורוחני (אברבנאל), וכמו שמצאנו בעשו שהיה גם הוא "איש יודע ציד" "לצוד ולרמות" (רש"י כה: כז). הנצי"ב מסביר בצורה אחרת. נמרוד ייסד את המשטר והמלוכה בדורו "ובאמת היה רק רצון ה', וזהו קיום העולם, שאלמלא מוראה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו... ומקרי עבד ה' (!) כמו נבוכדנצר הרשע שנקרא 'עבדי' (ירמיה כה: ט ועוד), ואף על פי שהרשיע לעשות בכל זאת משום שהיה שבט אפו של הקב"ה ובו השלים הקב"ה רצונו, משום הכי נקרא עבד ה', וכך היה נמרוד הרשע". כידוע, לא כך מפרש רש"י. לפי רש"י, נמרוד לא היה לא

רמאי, לא מתחזה ולא מגשים רצון הקב"ה בעולם, אלא עובד עבודה זרה שדחף את בני דורו "למרוד במקום". וכך מפרש רש"י: "לפני ה' מתכוון להקניטו על פניו... מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרוד בו". ומה עם טענת הרב הירש שהמלים "לפני ה'" תמיד מתייחסות לעשיית רצון הבורא? אומר "הכתב והקבלה" לא נכון! המלה "לפני" לפעמים מתפרשת כ"בניגוד", "מול", "כנגד" כגון (בקרח ועדתו) "ויקומו לפני משה".

מי ששונא את המקום, שונא גם את ישראל המאמינים בו ודבקים בו. "וינוסו משנאי מפניך" "אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל, שונא את מי שאמר והיה העולם" (רש"י, במדבר יא:לג). משום כך השליך נמרוד את יריבו הגדול, אברהם אבינו, לתוך כבשן האש, ולכן הוא נקרא גם בשם אמרפל, משום שאמר לאברהם 'פול לתוך כבשן האש' (רש"י יד:א). ועם כל זאת, "המה כרעו ונפלו, ואנחנו קמנו ונתעודד".

וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים (יא,כח)

השקעה נצחית

בפעם הראשונה הגיע לשם ר' משה כממלא מקום לשבוע במקום ר' אשר ידדו. זה היה קשה לעבור דרך כל השערים הכבדים, והדלתות החשמליות, ותחת מעקב צמוד כשעדשות המצלמות קולטות אותו – להיכנס אל בין הכתלים האפלוליים, הצבועים במרה שחורה.

בית הסוהר – היה בשבילו משהו עלום ורחוק. שטח סגור – תרתי משמע. לא רק שלא חלם שאי פעם תדרוך כף רגלו שם, הוא גם מעולם לא דמיין שהבית הזה ויושביו יתפסו את מוחו, ליבו ומחשבותיו. אבל, מה' מצעדי גבר. מילוי המקום, הפך להיות למשרה קבועה, ובהוראת רבו עשה זאת באהבה, בחן, ובהצלחה. יום – יום מצא את עצמו מול קהל מאזיניו הנלהב, השותה בצמא את דבריו. היו אלה האסירים שומרי דת ומסורת, שהנהלת בתי הסוהר מצאה לנכון להעסיקם בשעתיים של בוקר בהרצאות תורניות, כפי דרישתו הנחרצת של רב בתי הסוהר. הייתה זו בשבילם, שעה של קורת רוח. את הגוף אפשר לנעול מאחורי סורג ובריח, אבל את הנשמה – את הרוח, אי אפשר לכבול. באותו זמן טעמו טעמה של חירות, כי הרי אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. במתק לשונו היה ר' משה מתאר להם את קרבנתם וחיבתם לאביהם שבשמים. והיו הדברים מתוקים מנופת צופים. הוא היטיב לחזק אותם באמונה ובטחון. הוא היה מתבל את דבריו במדרשים ובסיפורים מהחיים. קרני אור חדרו לחשכת גלותם, שמעו ותחי נפשם. בסיום ההרצאה, זכה בטפיחות שכם, לחיצת ידיים, חיוך פה וחיוך שם, ונפרד מהם ליום הבא לטובה. הסוהרים הכירוהו והוקירוהו. לא שעמד לשוחח עמם שיחת רעים, אבל, תמיד הכניסוהו בכבוד וברצון. חוץ מיואב. יואב נשא את תואר השומר של אולם ההרצאות ורישום הנוכחות. דווקא הוא שעמד בקרבת מקום באופן קבוע היה נראה עוין. פניו כעוסות, ורוחו קצרה, בכל עת שר' משה הופיע. יואב גם התעלם מברכת ה"שלו" החביבה

והחייכנית של ר' משה. אי אפשר לומר שהיחס הדוחה נעם לו, אבל גם לא הצליח למנוע אותו ממילוי המשימה.

היה זה ביום חמישי כשסיפר להם בבהירות ובהטעמה את פרשת השבוע. לפתע הוא ראה את יואב, מרים אליו עיניים, ומקשיב בתשומת לב. העניין הנלמד היה על אברהם העברי שהכיר את בוראו. ביום חשב שאולי החמה היא כל יכולה, ומשקעה לעת ערב, ראה שאין בה ממש. בלילה חשב שאולי את הירח יש לעבוד, ומשהפציע השחר ולא הייתה לו הממשלה, ידע אברהם אבינו שלא לו המלוכה. עד שהציץ עליו בעל הבירה. "והאלילים כרות יכרתון" – דיבר בהתלהבות. "הנה במשך כל הדורות קמו ונפלו אלילים שהעולם סגד להם. והם קרסו והתמוטטו. ואז אמרו התועים והטועים: טוב אין בהם ממש. נחפש אידיאולוגיה אחרת. אבל ראו נא גם ראו שהכל חלף מן העולם. כעשן כלה וכאבק פורח". וכאן הגביה ר' משה קולו ועם כל ה"ברען" זעק: "אחים יקרים! רק התורה היא נצחית! רק השי"ת הוא נצח נצחים! נצח ישראל לא ישקר. שלושת אלפים שנה והתורה לא משתנה. על האידיאולוגיה הזאת אף פעם לא וויתרו בני עמינו. עם כל התמורות, עם כל השינויים והתפניות, כאז כן עתה. אותם תרי"ג מצוות, אותם פסוקים, אותם מדרשים. כי האמת היא רק אחת, ולנצח!". היושבים פרצו ספונטנית בשירה: "משה אמת ותורתו אמת". ומחוגי השעון הראו כי הגיע סוף השיעור. כשסיים ר' משה נשם לרווחה. למרבה הפלא חונן אותו יואב במנוח ראש לאות פרידה. גם למחרת ישב יואב בהרצאה, כתלמיד מן המניין. ואף בימים הבאים. כשחש ר' משה שהתרגל לתופעה החדשה, השתומם לשמוע בתום השיעור בקשה מיואב הסוהר שיש לו משהו לומר בחדר הסמוך. ר' משה הפטיר: "בבקשה. ברצון". משנכנסו לחדר. "כן יואב יקירי, כולי אוזן. אני אתך." "תשמע, אתה מרצה מעולה. המילים שלך כולן מבוססות, איכותיות, ועומדות במבחן האמת" – "אתה דיברת על אברהם העברי ואיך שהכיר את בוראו, כשראה שהכל חולף וזמני. נכון? אלו הם בדיוק קורות חיי. בצעירותי שרתתי בצבא. הציונות הייתה האליל לו סגדתי. חשתי שאני ממצה את עצמי, מוסר נפשי למען המולדת. נקים צבא חזק, נשמור על האזרחים, נגן עליהם. הרבה דם ראיתי נשפך, רבים מחברי קפחו חייהם הצעירים על המזבח הזה. וחשבתי שהכל כדאי. גם כשסיימתי את השירות הסדיר שובצתי כשומר, או כעובד בשירות בטחון. עד שחוויתי את התופת באחד הפיגועים בירושלים. אתה רואה, יצאתי חי משם, אבל קברתי שם את הציונות. מה זה שווה? לא צבא לא מדינה. אין מי או מה שיגן על אזרחים בעורף, ברחוב ובחצר. הגעתי הביתה מתוסכל. בזבוז של חיים. איך אמרת? הכל קרס ונגוז. חיפשתי משהו שינעים את שנותיי המתקדמות. אמרתי לאשתי, נעזוב את העיר נקנה וילה באזור פיתוח. אני רוצה שקט. להשתחרר, לא יודע אפילו ממה. והיא הסכימה. מכרנו את ביתנו, שהיווה את כל רכושנו, הצטרפנו לפרויקט שבנה קבוצה של וילות על צלע הר בקרבת ירושלים. חתמנו חוזה, קיבלנו מסמכים עם הרבה אותיות קטנות, והבנייה החלה בתנופה. קצת שקענו בחובות. לא נורא. לא כל יום בונים בית. הרבה מחשבה השקענו בכל פריט וכבר הרגשנו שהחלום מתגשם. הכל התנהל למישרין עד טופס 4. והנה חומה. השטח אינו מיועד למגורים – אמרו לנו במשרדים לרישום מקרקעין. זהו שטח ציבורי לבניין בתי מלונות. אז למה אף אחד לא אמר לנו מלכתחילה? – שאלנו, והם

נשארו אדישים. בכינו, צעקנו, שבתנו. מאום לא עזר. פשרה אחת הציעו לנו: הנכם רשאים להשכיר את הבתים כצימרים או כבתי נופש לתקופות קצרות. הבלים! מי רוצה לבוא לשורת וילות מבודדת? מעטים. ואני בעל הבית לא יכול לדור שם. ותבין, את הדירה שלי מכרתי! נשארתי בלי כלום, מאוד נשברתי. ואז ספרו חברי לצרה שהם מינו עורך דין ממולח ומאוד מצליח, לטפל בבעיה שלנו. מה שמו? ביקשתי לדעת. בועז ידין – אמרו לי. בועז ידין??? כן. מה יש? יש לך התנגדות? – תמהו על תגובתי. לא סתם, היינו חברים, נלחמנו זה לצד זה באותה פלוגה. איזה עולם קטן.

באותו יום הגעתי הביתה מהורהר. את שומעת? אמרתי לאשתי. גדי גומר צבא והולך לאוניברסיטה!!! מה עולה בדעתך? חשבה שהשתבשה עלי דעתי. גדי שלנו יש לו ידי זהב והמון סבלנות הוא החליט שהוא רוצה להיות מהנדס מכונות, ונרשם לטכניון בחיפה. שכחת? לא שכחתי – הייתי נחוש בדעתי. תראי איפה בועז ידין – חברי לפלוגה. את רואה היה פקח יותר ממני. לא מתכוון בשירותי בטחון. למד, הוציא דוקטורט למשפטים, והיום יש לו כל טוב סלה. כבוד, כסף ומה לא? הוא העורך דין שלנו. את מבינה? אבא רוצה את הכי טוב לבן. אני רוצה שיהיה מאושר. גדי ירשם לאוניברסיטה העברית! חד וחלק. טוב – ראתה את התקיפות שלי, ומשכה ידה מן הוויכוח. קודם שיגמר צבא. אני מחכה ליום הזה, א-לוקים ישמור עליו. מאז, הייתה כל מילה של בועז חשובה ויקרה בעיני. ראיתי בו את מי שכל הקלפים בידיו, ברצותו ישחרר את ביתנו, וברצונו יעקל. התחנפתי אליו, ושישאר בינינו, גם שיחדתי אותו. תחבתי מתחת לשולחן כמה אלפים טובים, העיקר שיזיז עניינים. אוי, לו הייתי אני משפטן... בועז עשה קריירה... גדי כבר יהיה חכם ממני. אעבוד משמרות לילה, ואממן לו את הלימודים. אליל חדש שסגדתי לו: האוניברסיטה העברית.

לפני שבועיים התנפץ גם האליל הזה לרסיסים. מטבעי ומתוקף תפקידי, אינני רגשן, ולא רך לבב. אבל באותו יום בכיתי. חברי לצוות לא ירדו לסוף דעתי. מה לעשות? ניסו להרגיע. הם לא הבינו מדוע אני נסער כל כך. אתה לא יכול לתאר לעצמך את מי הביאו "אחר כבוד" הנה, למקום המבהיל הזה. לא תאמין. את בועז ידין!!! הוא נתפש בקלקלתו, ונכלא בעוון מעילה בכספי לקוחות.

זהו. זאת אומרת שגם האושר הזו היא מעורערת, גם משם נפל בועז והתדרדר, מעד ויצא מכל עסקיו בעירום ובחוסר כל. קנסות יצטרך לשלם. ויגמרו לו את הכסף. כבודו אבד ואיננו. ובכן נסתם הגולל על הכמיהה לתואר, לקריירה, למדע. הופס! נעצרת. – כל אלילי העולם הזה קרסו לי בפנים אחת לאחת, אז מה כן? שאלתי את עצמי עשרים פעם ביום, ולא מצאתי תשובה לשאלה המציקה, המענה את נפשי.

החלטתי להקשיב לשיעור פרשת שבוע שלך. קצת למלאות את ראשי במחשבות שונות, ואולי מעניינות יותר ממחשבותיי. ואתה אמרת בדיוק מה שאני חשבתי. לא לשמש ולא לירח המלוכה, לכל מה שתליתי בו תקוות ראיתי סוף, ראיתי שהוא בר חליף. מה כן?! התורה, הקב"ה. לא ציונות ולא אוניברסיטה, לא תואר ולא מדע. רק להיות כאברהם

העברי, אהיה אני כאבי האומה. לא אכפת לי מה יגידו חברי ומכריי. אני רוצה מהיום להכיר את בוראי" – קבע את קביעתו חד משמעית. "כן". – ענה לו ר' משה, כשהוא מרכין ראשו שקוע בסיפורו של איש שיחו. "זו הידיעה האמתית. זהו המדע הנכון: וידעת היום והשבות אל לבבך... כי הוא הא-לוקים. זו האוניברסיטה". "האוניברסיטה העברית" – ענה יואב כנגדו.

כי יצר לב האדם רע מנעריו (כ,כא)

פעם עבר הגאון רבי חיים מבריסק צוק"ל ברחובה של עיר וראה עגלון כפוף גו וחלוש, היושב ומנווט עגלה הרתומה לשני סוסים אבירים, באמצעות השוט שבידיו, והסוסים מצייתים לו. פנה רבי חיים לתלמידיו ואמר: ראו זה פלא, בורא העולם נתן לסוסים אלו כח רב יותר מאשר לעגלון, ובכל זאת הם נבהלים ממכותיו של עגלון חלוש זה, בו בעת שיכלו לבעוט בו ולהשתחרר מעולו. אלא, אמנם לסוסים יש כח יותר מאשר לעגלון, אך שכל אין להם! שהרי סוסים הם ואין הם יודעים להעריך את כוחותיהם כראוי. כך פירש רבי חיים את הפסוק (תהלים מט,יג): "ואדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו", "ואדם ביקר" – האדם קיבל מבורא העולם כוחות יקרים מאד, אך הוא לא מבין בהם ולא מעריך כראוי, ולכן נמשל כבהמות... משל זה מלמדנו על היצר הרע אשר אין בו מאומה, ובכל אופן הוא מצליח להטיל את פחדו על בני האדם המתחשבים בו ויראים מפניו. אלא שמיום בריאת העולם נברא היצר כך שיהיה בכוחו של האדם לנתץ אותו לרסיסים, ויש לו לאדם לשים על ליבו לדעת ולהבין את הכוחות הטמונים בו, לגבור על היצר ולהיות יכול לו כבר "מנעריו".

תנור חימום או מעיל פרווה (הרב אברהם להב)

מצינו דבר פלא בהפטרה של פרשת נח, בה המבול מכונה בשם (ישעיה נד' ט): "מי נח", "זוה מעורר תמיהה, מה עשה נח שיקרא המבול על שמו? הרי הוא היה הצדיק, ולא החוטא? אלא אומרים העולם, שכאשר מגיע קור גדול, יש שתי דרכים להתמודד עם קור: דרך האחת היא להדליק תנור חימום, והדרך האחרת היא ללבוש מעיל פרווה. התוצאה לגבי האדם עצמו היא אותה תוצאה; בין שהוא מדליק את התנור ובין שהוא לובש את מעיל הפרווה, יש לו מספיק חום ויכול להמשיך לתפקד. ההבדל הוא רק לגבי אחרים: כשהוא מדליק את התנור יהיה חם גם לאחרים, ואילו כשלוש את הפרווה - לו באמת חם מתחת לפרווה, אך לאחרים עדיין קר. וממילא מרומז בזה תביעה על נח שהתפלל על עצמו ולא היה כאברהם שהתפלל על אחרים ודאג לכלל

שמעתי סיפור יפה על ישראלי אחד שעובד בהייטק ונוסע כל כמה חודשים לשבדיה. וכשהוא בשבדיה בא נהג שבדי לאסוף אותו מוקדם בבוקר מהמלון למפעל של 2500 עובדים. ביום הראשון שם לב הישראלי שהנהג חנה יחסית רחוק מפתח המפעל והתחיל ללכת אתו ברגל, וכן למחרת... ביום השלישי שואל הישראלי "למה אתה חונה כ"כ רחוק, זה מקומות קבועים כאן?", אז עונה לו השבדי בפשטות "אנחנו באנו מוקדם אז יש לנו

זמן ללכת ברגל, אבל מי שמגיע מאוחר אין לו זמן ולפחות שלא יצטרך ללכת הרבה ברגל".
 כמובן שהישראלי הגיב מיד "בטח בטח, צודק".. ראוי לזכור ולהזכיר תמיד את תפקידנו
 בעולם - להרבות אהבת הזולת, לעשות חסד איש עם רעהו ואישה עם רעותה.

חידון לפרשת נח

הצגת תשובות

1. מהן 6 הפרשות שקרויות על שם אנשים? (6 תשובות)
2. היכן עוד מוזכר בפרשתנו המספר 40, בנוסף לארבעים ימי המבול?
3. באילו מקומות נוספים מוזכרים בתורה 40 יום? (5 תשובות).
4. היכן מוזכר בפרשתנו המספר 7? (4 תשובות)
5. על מי עוד מספרת התורה שהוא ניצל משום שהיה בתוך תיבה?
6. איפה עוד מוזכר בתורה עורב?
7. איזו מצווה ניתנת באופן אישי הן לאדם והן לנוח?
8. היכן עוד מדברת התורה על קשת כלשהי מלבד על הקשת בענן שבפרשתנו?
(5 תשובות)
9. איזה סב ונכד נקראו באותו שם?
10. מתי אנחנו אומרים קדיש אחרי שגוי מת?
- 11.

תשובות לחידון פרשת נח

הסרת תשובות

1. מהן 6 הפרשות שקרויות על שם אנשים? (6 תשובות)
2. 6 הפרשות שנקראות על שמות אנשים הן: נח, חיי שרה, יתרו, קורח, בלק ופנחס.
3. היכן עוד מוזכר בפרשתנו המספר 40, בנוסף לארבעים ימי המבול?
- נח המתין ארבעים יום מאז שהתגלו ראשי ההרים עד שפתח את החלון כדי לשלוח את העורב (בראשית ח ו עם רש"י).
3. באילו מקומות נוספים מוזכרים בתורה 40 יום? (5 תשובות).
- יעקב נחנט במשך 40 יום ורק מאוחר יותר הועלה לחברון ונקבר שם (בראשית נ
 ג). משה עלה שלוש פעמים להר סיני, ובכל פעם שהה שם 40 יום וארבעים לילה

(שמות כד יח, דברים ט יח ושמות לד כח). שנים עשר המרגלים תרו את הארץ במשך 40 יום (במדבר יג כה).

4. היכן מוזכר בפרשתנו המספר 7? (4 תשובות)

שבעה זוגות מכל בעל חיים טהור הובאו לתיבה (בראשית ז ב). לפני תחילת המבול היתה תקופת המתנה נוספת בת 7 ימים (בראשית ז ד עם רש"י). התיבה נחה על ראש הרי אררט בחודש השביעי (בראשית ח ד). נח חיכה 7 ימים בין כל שילוח של היונה (בראשית ח יב).

5. על מי עוד מספרת התורה שהוא ניצל משום שהיה בתוך תיבה?

אמו של התינוק משה הניחה אותו בתיבה, כדי שהמצרים לא יטביעו אותו ביאור (שמות ב ג).

6. איפה עוד מוזכר בתורה עורב?

העורב מופיע בויקרא יא טו, ובדברים יד יד, ברשימת העופות הטמאים.

7. איזו מצווה ניתנת באופן אישי הן לאדם והן לנוח?

המצווה "פרו ורבו" (בראשית א כח, ט א)

8. היכן עוד מדברת התורה על קשת כלשהי מלבד על הקשת בענן שבפרשתנו? (5 תשובות)

כשהגר וישמעאל במדבר, הפסוק אומר שהגר התרחקה מבנה "כמטחוי קשת" (בראשית כא ז). מספר פסוקים אחר כך, התורה מספרת שישמעאל היה "קשת" (בראשית כא כ). לפני שיצחק נותן את ברכתו הוא אומר לעשיו לקחת את קשתו ולהכין לו ארוחה (בראשית כז ג). יעקב נותן ליוסף את העיר שכם, אותה הוא לכד "בחרבי ובקשתי" (בראשית מח כב). הקשת מוזכרת גם מאוחר יותר בברכת יעקב ליוסף (בראשית מט כד).

9. איזה סב ונכד נקראו באותו שם?

לתרח, בנו של נחור, היה בן שנקרא אף הוא נחור (בראשית יא כד, כו)

10. מתי אנחנו אומרים קדיש אחרי שגוי מת?

תרח מת בפסוק האחרון של הפרשה (בראשית יא לב), וכשמסיימים לקרוא את פרשת השבוע בבית הכנסת, אומרים קדיש.

חידון א'ב' לפרשת נח

- א. נח זכה להנצל מן המבול בזכות היותו...
 ב. הקשת בענן נועדה להיות אות _____
 ג. אחד מבני יפת
 ד. אחד מבני יקטן
 ה. בנו של תרח
 ו. התעורר
 ז. היונה חזרה לתבה ובפיה עלה _____
 ח. אחד מבני נח
 ט. כשנח יצא מן התבה הוא העלה עולות מבעלי החיים ה _____
 י. שם אחיו של פלג
 כ. אחד מבני חם
 ל. בנו של הרן
 מ. שם אשת נחור
 נ. אחת הערים שבנה אשור
 ס. "קח" בארמית
 ע. כנען נתקלל להיות...
 פ. השם ברוך את נח ובניו בצאתם מן התבה...
 צ. חלון או אבן טובה
 ק. מדורים מדורים
 ר. יצר לב האדם...
 ש. אנשי דור הפלגה התישבו בבקעה בארץ _____
 ת. אביו של אברהם

התשובות לחידון א'ב' פרשת נח

- א. "איש צדיק תמים (היה בדרתיו)"
 ב. ברית
 ג. גמר
 ד. דקלה
 ה. הרן
 ו. וייקץ
 ז. זית

ח. חָם
ט. טְהוֹרִים
י. יֶקֶטָן
כ. כּוֹשׁ
ל. לוֹט
מ. מַלְכָּה
נ. נִינְוָה
ס. סַב
ע. עֶבֶד עֲבָדִים
פ. פָּרוּ וּרְבוּ
צ. צָהָר
ק. קָנִים
ר. רַע מְנַעֲרִיו
ש. שְׁנָעַר
ת, תָּרַח